VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1949. G. 27. FEBRUARĪ Nr. 9 (215)

AKTIVIZĒT KULTURAS DARBU LAUKOS

LK(b)P X kongresā biedrs Kalnbērziņš atzīmēja, ka Padomju Latvijā nodibināti 1.090 kolchozi. LK(b)P CK aicinājumā sakarā ar tautas tiesu vēlēšanām jau minēts cits skaitlis — 1.175 kolchozi. Tātad triju nedēļu laikā Latvijā nodibinājušies 85 jauni lauksaimniecības arteļi. Ko īsti izsaka šis skaitlis, sapratīsim tad, ja ņemsim vērā, ka 1948. gada pavasarī republikā bija tikai 189 kolchozi. Lūk, cik straujos, lielioskos tempos latviešu darba zemnieks steidz uz socialismu!

Tas ir milzīga svarīguma vēsturisks pavērsiens, ko raksturo šie skaitļi. Tā ir revolucija mūsu laukos.

Kapitalistiskie lauki mirst. Aiziet nebūtībā budziskās ekspluatacijas laikmets. Latvijā nekad vairs nebūs trūkumā un nežēlīgā apspiestībā nomākto kalpu un graudnieku, no kuru sviedriem brieda pelēko baronu naudas maki, kuru rokām sastrādātos līdzekļus noplītēja dīkdienīgie budžu dēliņi un meitiņas. Latvijā nekad vairs nebūs drūmo Jurģu, kad pa visiem ceļiem klīda noskranduši laukstrādnieki, kas ar jaunu saimnieku atrada arī jaunu jūgu, jaunas ciešanas.

Šodien Latvijā veidojas plašas, spēcīgas kolektivās saimniecības. Top jaunais kolchoznieks — materiāli nodrošināts, no ekspluatacijas atbrīvots nākotnes cilvēks, īstens savas zemes saimnieks.

Ļeņina un Staļina partijas gudrajā vadībā kaldināta šī vēsturiskā uzvara. Daudz un labi strādājušas partijas un padomju organizacijas, lai kolektivizacijas process ritētu bez traucējumiem, lai jauno kolchoznieku pirmie soļi būtu stingri un droši. Lieli nopelni kolchozu iekārtas propagandā, pārliecināšanas un izskaidrošanas darbā ir arī lauku kulturas iestādēm un darbiniekiem — kulturas namiem, tautas namiem, bibliotekām, muzejiem, mākslinieciskās pašdarbības kolektiviem. Tieši tajos apriņķos un pagastos, kur kulturas un sabiedriskais darbs bijis rosmīgāks, straujāks un varenāks ir kolektivizacijas process. Mēs šodien publicējam rakstu par kulturas darbu Ogres apriņķa Aizkraukles pagastā. Šis piemērs ļoti uzskatāmi parāda, kāda ievērojama loma socialistisko lauku veidošanā piekrīt kulturas darbiniekiem. Un Aizkraukles pagasts nebūt nav vienīgais pozitivais piemērs. Šādu pagastu mums ir desmitiem. Tādi pagasti mums ir Talsu, Valmieras, Jēkabpils, Rīgas un citos apriņķos.

Bet arī to pagastu kulturas darbinieki, kuru līdzšinējie panākumi bijuši lieli un nenoliedzami, nedrīkst ieslīgt pašapmierinātībā, nedrīkst domāt, ka pats galvenais jau padarīts. Tiesa — paveikts daudz, taču svarīgākais vēl priekšā. Kolchozu radīšana neatbrīvo ne no kādiem pienākumiem, gluži otrādi, — tā uzliek jaunus.

1933. gadā, runādams par darbu uz laukiem, biedrs Staļins mācīja:

«Mēs visi priecājamies par to, ka kolchozu saimniecības forma ir kļuvusi par valdošo saimniecības formu mūsu labības rajonos. Bet ne visi saprot to, ka šis apstāklis nevis mazina, bet palielina mūsu rūpes un mūsu atbildību par lauksaimniecības attīstīšanu.» Un tālāk: «Pašplūsme tagad vairāk nekā jebkad bīstama lauksaimniecības attīstībai. Pašplūsme tagad var pazudināt visu darbu.»

Šie biedra Staļina vārdi veltīti partijas un padomju darbiniekiem. Bet tie tikpat labi attiecas arī uz kulturas darbiniekiem laukos.

Ikvienu darbu darot, jāredz perspektiva, jāsaskata gala mērķis. Mūsu mērķis — komunisms. Uz to droši iet visa padomju tauta. Bet komunisma celšanai nepietiek ar saimnieciskiem un sabiedriskiem panākumiem vien. Nepieciešams pacelt cilvēku apziņas līmeni, nepieciešams cilvēkos ieaudzināt komunistisko apziņu. Turklāt šis darbs jāveic ar milzu masām, ar visu tautu.

Latvijā cilvēku apziņas pāraudzināšanas jautājumi ir sevišķi aktuali. Ilgais un smagais kapitalisma kundzības periods daudzu jo daudzu latviešu tautas locekļu apziņā atstājis vēl neizlīdzinātas pēdas. Īpaši skaidri to jūtam laukos. Vēl ne visur līdz saknei iznidēta tāda ļauna, zemiska nolādētās pagātnes palieka kā buržuaziskais nacionalisms. Vēl ne visi kolchoznieki atbrīvojušies no tumsonīgajiem reliģijas māņiem, kas kā staipīgs zirnekļa tīkls tinas ap mazāk attīstītu cilvēku dvēseli. Pret šīm un daudzām citām riebīgām pagātnes «dzimumzīmēm» jācīnās neatlaidīgi un prasmīgi. Kulturas darbiniekiem laukos jākļūst par avangarda karaviriem šajā cīņā.

Mūsu laukos ir pietiekami liela un līdzšinējā darbā krietni norūdīta kulturas frontes cīnītāju armija. Apriņķos un pagastos strādā 1.698 Kulturas un izglītības iestāžu komitejas sistemas darbinieki. Viņu darbs bazējas uz 62 kulturas namiem, 508 tautas namiem, 683 bibliotekām, 20 muzejiem, 25 kolchozu klubiem un 442 kolchozu sarkanajiem stūrīšiem. Dažādu pulciņu dalībnieku skaits, kas darbojas pie šīm iestādēm, pārsniedz 80.000. Paši skaitļi pasaka, kā tas ir varens spēks. Bet šis spēks būtu vēl varenāks, ja darba kvalitate viscaur būtu tikpat augstā līmenī kā labākajos kulturas un tautas namos, bibliotekās, kā Ludzas kulturas namā, Aizkraukles tautas namā, Dzirciema un Aulejas bibliotekās, Smiltenes pagasta kolchoza «Uzvara» klubā, Rugāju pagasta kolchoza «Priekšzīme» klubā. Palūkojieties šajā pēdējā klubā! Te glīti iekārtotas telpas, plaši attīstījusies mākslinieciskā pašdarbība, bagātīgs jauno grāmatu krājums, izveidoti interesanti stendi, noorganizētas kolektivas radio lekciju klausīšanās, vietējās skolas direktore b. Eglīte izvērtusi intensīvu lekciju darbu. Tas jau ir īsts kulturas centrs, kas ieguvis cieņu un autoritati ne tikai savā kolchozā, bet arī plašā apkārtnē. Bet kāpēc līdzīgus panākumus neredzam tā paša Viļakas apriņķa citos pagastos? Kāpēc Baltinavas, Tilžas, Balvu pagastā, kur katrā ir pa 2—3 kolchoziem, nevienā no kolektivajām saimniecībām nav pat sarkanā stūrīša, nav nekāda kulturas darba. Atbilde vienkārša. Rugāju pagastā uz vietas atradušies apzinīgi un aktivi cilvēki, bet Viļakas apriņķa izpildkomitejas kulturas un izglītības nodaļa, kuraj jāvada un jāorganizē visi kulturalie pasākumi apriņķī, strādā vāji. Gluži tas pats sakāms par Valkas apriņķi, kur tāpat kulturas dzīve vairāku pagastu kolchozos atstāta pilnīgi novārtā. Acīm redzot Viļakas un Valkas apriņķu vadība vēl neizprot ideoloģiskā darba ārkārtīgi svarīgo nozīmi pašreizējā periodā, kad laukos verd asa šķiru cīņa, kad jāsāk izšķirošais uzbrukums pret pagātnes sārņiem lauku cilvēka apziņā.

Nav jādebatē par to, kāda nozīme ir labi organizētam, sistematiskam izskaidrošanas darbam. Bet vai tad varam runāt par kādu vietējo padomju iestāžu uzmanību attiecībā uz ideoloģisko darbu Gulbenes, Krāslavas, Liepājas, Limbažu un Viļānu apriņķos, kur šodien, gandrīz 4 gadus pēc kara, vēl nav nodibināti apriņķa kulturas nami? Alūksnes, Gulbenes, Limbažu un Viļānu apriņķos nav ari apriņķa bibliotēku. Skaidrs, ka bez šiem organizatoriskajiem un metodiskajiem centriem nav iespējams kulturas darbu pacelt pietiekami augstā līmenī.

Vēl joprojām ne tuvu nav izpildīts LPSR Ministru Padomes lēmums, kas paredz, ka katrā kolchozā ierīkojams klubs vai sarkanais stūrītis ar lasītavu.

Pārāk gausi darbu izvērš Centralais lekciju birojs. Tas nenodarbojas pat ar tik svarīgu un atbildīgu jautājumu kā ar nolasīto lekciju kontroli.

Tātad blakus redzamiem sasniegumiem kulturas darbā mūsu laukos ir arī nopietni trūkumi, dziļi, neizlīdzināti robi, bet tā tas nedrīkst vairs turpināties. Pašreizējais laiks uzlicis milzīgu atbildību katram sabiedriskajam un kulturas darbiniekam. Šī atbildība jāapzinās. Kulturas darbam jāmobilizē visi spēki, visa lauku inteliģence, lai ari kulturas frontes dalībnieki aktivi un iedarbīgi cīnītos par LK(b)P X kongresa vēsturisko lēmumu izpildi, par jo ātru un pilnīgu lauksaimniecības kolektivizaciju, par augstu idejisko un kulturalo līmeni kolchozu iekšējā dzīvē, par komunistiskās apziņas ieaudzināšanu ikvienā lauku cilvēkā.

A. Puškina 150. dzimšanas dienas atcerei

24. februarī Maskavā, PSRS Padomju rakstnieku savienībā K. Simonova vadībā sanāca uz sēdi Vissavienības komiteja, kas iecelta A. Puškina 150. dzimšanas dienas svinību organizēšanai.

Komiteja noklausījās VACP kulturas daļas vadītāja B. Ržanova ziņojumu par arodorganizaciju gatavošanos jubilejai, Padomju Savienības republiku, novadu un apgabalu centros notiks arodbiedrību aktivu sapulces, veltītas šai ievērojamai dienai. Uzņēmumos, iestādēs, augstskolās, klubos, kulturas namos un pilīs, kā arī sarkanajos stūrišos organizēs lekcijas un referatus par lielā krievu dzejnieka dzīvi un darbību, rīkos Puškina vakarus un atvērs literaturas izstādes. Paredzēts organizēt Puškinam veltītu kino festivalu ar attiecīgām lekcijām pirms seansu sākuma. Rīkos strādnieku, kalpotāju un skolu jaunatnes ekskursijas uz vietām, kas saistītas ar Puškina pieminu. Strādnieku un kalpotāju mākslinieciskās pašdarbības kolektivi jubilejas dienām sagatavo specialas programas. Republiku, novadu un apgabalu centros notiks Puškina darbu labāko deklamētāju konkursi.

Komiteja noklausījās arī laikrakstu «Trud», «Pionerskaja Pravda», žurnalu «Ogonok», «Smena» un citu periodisko izdevumu pārstāvju ziņojumus par plāniem, saskaņā ar kuriem paredzēts apgaismot jubilejas materialus presē.

Komiteja izskatīja vairākus organizacijas jautājumus.

Vētras auklētie

EVALDS VILKS

Tas bija pirms gada. Mēs atsegtām galvām stāvējām Raunas pilsdrupās, šaj nosūnojušu akmeņu ieskautajā pakalnā, kas viscaur piesūcies mūsu tautas asiņu un sviedru, un domājām par varoņiem, kurus tik bagātīgi mūsu Tēvzemei devusi slavenā komjauniešu cilts, domājām par cīņām, kas te notikušas, lai nonievātais cilvēks iegūtu brīvību, lai tā domām un darbiem nekādi tumsonības spēki vairs nevarētu nocirst spārnus, lai viņš kļūtu saimnieks sev, savām pilsētām, tīrumiem, savai dzīvei. Pavasara ūdeņi maziem strautiem trauca uz upi, skalodami līdz pērnās lapas, saule rotājās liepu zaros un platās gaismas svītrās krita lejup, paceļot zemes auglības smaržu un vieglu baltu miglu. Šai vietā, ložu caururbts, dziļi zemē gulēja komjaunietis Elmārs Lakats, pionieru vaditājs Elmārs Lakats, kas pirms kara bija mācījis bērniem dziedāt Internacionali.

Līdz mums vējš atnesa traktoru balsis, cilvēku sarunas no Raunas, dziesmas... Komjaunieti Elmār Lakat, vai dzirdi, kā visapkārt pilskalnam mutuļo dzīve, tā, kuru, nokaujot tevi, mūsu ienaidnieki domāja esam nokautu, vai dzirdi, kā mašinu un traktoru stacijā komjauniešu brigade gatavojas izbraukt tīrumā, kā lejā skolā pionieri dzied Internacionali, kā tūkstošiem komjauniešu visā Latvijā, liesmām piecgades ēzēs kvēlojot, kal dzelzi nākotnei?

Vakarā mēs bijām Liepas pagasta komjauniešu sapulcē. Pēc sapulces mēs runājām par Internacionali, šo dziesmu, ko zina visas pasaules tautas. Bija jau vēls, aiz logiem plosījās pavasara vētra. Pagasta nepilnās vidusskolas pionieru vadītājs Arvīds Auziņš teica, ka Internacionale ir pionieru mīlākā dziesma, viņš to iemācījis bērniem.

— Bet kas tev pašam to iemācīja? — mēs jautājām.

— Pionieru vadītājs Elmārs Lakats, — viņš atbildēja. — Pirms kara es mācījos Raunas skolā, biju pionieris. Elmāru Lakatu 1941. gadā fašisti nošāva Raunas pilsdrupās...

Un istabā mīkstiem, nedzirdamiem soļiem ienāca pagātne. Daudzus gadus pirms mums pirmās komjauniešu paaudzes saņēma no partijas sarkanos cīņu karogus un, skūpstot tos, zvērēja uzticību taisnīgajai strādnieku lietai, lielajām leņinisma idejām. Daudz karognesēju ir krituši skaudrajās cīņās, taču karogi, tīri un neaptraipīti, ir iznesti līdz uzvarai. No krītušo rokām karogus iņēma dzīvie biedri un, pacēluši tos vēl augstāk, par spīti naidniekiem un briesmām, pulcēja ap sevi jaunus cīnītāju pulkus.

Slavenā komjauniešu cilts, partijai un tautai vienmēr uzticīgo jauno komunaru pulks! Pirms 30 gadiem, 1919. gada 28. februarī, partijas vadībā Rīgā notika pirmais Latvijas Socialdemokratiskās Strādnieku (komunistu) partijas Darba Jaunatnes Savienības kongress. Pēc kongresa lielākā delegatu daļa aizgāja uz fronti. Kara vētrās dzima Latvijas komjaunatne, cīņu viesuļos tā rūdījās un saliedēja savas rindas. Buržuaziskās Latvijas pagrīdē, Lielajā Tēvijas karā — visur partijai blakus stāvēja tās lolojums — komjaunatne.

Neaizmirstamās 1941. gada junija dienas Rīgā. Bija sācies karš. Mietpilsoņi, aizklājuši dzīvokļu logus, bailēs svīda, gaidot bumbu, kas uzkritīs uz nama jumta un apraks viņus zem drupām. No smirdošām alām un paslēptuvēm izlīda piektās kolonas aģenti, apcirpti buržuji, korporeļi, vācu spiegi un glūnēja ap stūriem, mēģinādami dot triecienu atkāpjošās armijas mugurā. Bet ielas, atsaucoties partijas aicinājumam, pildīja Rīgas strādnieki, kas brunojās cīņai. Pie rajonu komitejām pulcējās komjauniešu pirmorganizacijas ar saviem sekretariem priekšgalā. Blaumaņa ielā pie partijas Kirova rajona komitejas stāvēja garu garā rinda. Te dalīja šautenes. Komjaunieši, uzrādot biedru kartes, saņēma ieročus un municiju. Turpat uz ielām formējās vadi, rotas un bataljoni...

Pēc Rīgas atbrīvošanas, kad sagrauto namu drupas vēl laizīja liesmu mēles un naktīs uguns atspīdumi plaiksnījās debesīs, mēs Blaumaņa ielā satikām sirmu māti, kas meklēja savu dēlu.

— Kur ir mans Roberts? — viņa jautāja, un cerības un bailes pārmijus pauda viņas nogurušās acis.

Mēs brīdi klusējām, jo nav pasaulē tādu vārdu, ar kuriem mātei varētu saudzīgi pateikt vēsti par dēla nāvi. Mēs viņai rādījām ierakstus savās komjaunatnes biedru kartēs, kurus bija parakstījis Roberts Skanstiņš, viņas dēls. Bet šie ieraksti izbeidzās 1941. gada julijā...

Māte Dzimtene skumst par saviem dēliem, kas atdeva par viņu savas jaunās dzīvības vislielāko pārbaudījumu dienās, kad fašistu ordas bradāja tās svēto zemi. Komjaunatnes organizacijas noliec karogus, pieminot krituošos biedrus, kuriem brīvība un Tēvzemes gods bija dārgāki par dzīvību. Padomju dzīve viņiem ceļ visskaistāko no piemineklieiem — komunismu, par ko simts gadus sapņojuši un cīnījušies cilvēces labākie pārstāvji.

Pēc kara mēs bijām Rēzeknes apriņķa Makašēnu pagasta Audriņu ciemā, kur visus iedzīvotājus okupanti bija nošāvuši un ēkas nodedzinājuši. Tad uz veco ēku pamatiem jau bija uzbūvētas jaunas, smaržoja svaigi cirsti koki, baloja skaidiņu jumti. Dzīve bija atgriezusies arī šai ciemā, kur visa dzīvība, likās, bija samīta. Audriniete Marija Jermolova, kurai visi piederīgie te bija nošauti, pacēla augstu rokās savu mazo dēlēnu Andreju un rādīja viņam jaunās mājas.

— Dzīvo, Andrej, audz liels!

Un ne tikai Audriņu ciemā atgriezās dzīve un pacēlās jaunas mājas. Aukstā ziemas dienā, kad aiz Dobeles vēl dunēja lielgabali, mēs bijām izpostītajā Jelgavā, komjaunatnes apriņķa komitejā. No atbrīvotajiem pagastiem te iebrauca komjaunieši un jaunieši. Pienāca nakts, pilsētas drupās gaudoja sniegputenis. Komjaunieši iekārtojās naktsgulai turpat apriņķa komitejā uz grīdas, jo citur nebija kur iet. Aukstajās istabās redzēja cilvēka elpu. Komjaunieši apsedzās ar mēteļiem un runāja par nākotni, kāda tā būs, kad beigsies karš un būs atjaunots izpostītais.

No rīta komjaunieši gāja uz Jelgavas cukurfabriku, kur novāca drupas, atjaunoja korpusus, krāva būvmaterialus. Rokas saldēja aukstie metala stiegrojumi, piecus novilka neierastā darba smagums. Un vakaros viņi runāja par nākotni, kāda tā būs pēc gadiem...

Šodien, apstaigājot Latvijas uzņēmumus, kas bija izpostīti vai sagrauti, visur mēs redzam kiegeļus, kurus iemūrējuši komjaunieši, mašinas, kuras uzstādījuši komjaunieši. Nav Latvijā tāda pagasta, kur komjaunieši nebūtu kaisījuši sēklu tīrumos, lai vairāk graudu birtu tautas bagātību pūrā. Lielā dzīve ar varenu spēku paceļ aktivai politiskai un saimnieciskai dzīvei tūkstošiem jauniešu. Leņina-Staļina partijas dižās idejas iedvesmo jaunatni lieliem darbiem socialistiskās Tēvzemes labā. Komjaunieši svēti glabā savas organizacijas slavenās tradicijas, vairo tās, audzina šo tradiciju garā jaunos biedrus, kas tikko pārkāpuši organizacijas slieksni.

Gandrīz katru dienu kaut kur Padomju Latvijā, vai tas būtu fabrikā, skolā, vai laukos, kāds jaunietis stājas savu biedru, komjauniešu priekšā. Tas ir liels notikums katra jaunā cilvēka dzīvē, kad komjauniešu kolektivs lemj par viņa derīgumu organizacijai. Tas paliek atmiņā visu dzīvi kā viens no gaišākajiem brīžiem. Zem Leņina komjaunatnes karogiem pašreiz Latvijā ir pulcējušies vairāk nekā 45.000 jauno komunaru, kas sastāda vienu no Vissavienības Leņina Komunistiskās Jaunatnes Savienības pulkiem.

28. februarī Latvijas komjaunieši un jaunieši svin savas organizacijas 30. gadadienu. Komjaunatnes nodibināšanas dienā 1. kongress tai izvirzīja uzdevumu audzināt jaunatni socialisma garā un gatavot partijai uzticamu rezervi. Komjaunatne ir godam pildījusi šos lielos uzdevumus. Gadu plūsmā simtiem komjauniešu ir kļuvuši partijas biedri, visām mūsu dzīves nozarēm komjaunatne ir devusi savus audzēkņus.

Ja šais dienās apstaigātu Padomju Latviju, mēs neatrastu vietu, kas nestāstītu par komjaunatnes audzēkņu cīņu un darbu. Lūk. Aglona, Rušonas ezers un mazā Kamenecas upīte. Te pagājušā gada rudenī Daugavpils apriņķa komjaunieši 21 dienā uzbūvēja hidroelektrostaciju. Viņi izraka no Rušonas ezera līdz spēkstacijai vairāku simtu metru garumā ap 25 metri platu kanali, izmetot vairāk nekā 2000 kubikmetru zemes. Aglonas vidusskolas pionieru vadītājs komjaunietis Madelēns specialista vadībā ar savu brigadi iebūvēja un samontēja visas mašinas.

Mēs esam Ventspilī, komjaunatnes apriņķa organizacijas aktiva sanāksmē. Dzīvas debates, kritika, ierosinājumi... Komjaunieši nolemj uzbūvēt hidroelektrostaciju Dundagas pagastā.

Tērvetes mašinu un traktoru stacija. Visi traktori izremontēti, un traktoristi gaida pavasari, lai izbrauktu apstrādāt kolchozu laukus. Starp viņiem Modris Eichmanis, vienkāršs, kautrīgs komjaunietis. Viņš ir labākais mūsu republikas traktorists, apbalvots ar PSRS Lauksaimniecības ministrijas goda zīmi un daudziem atzinības rakstiem.

Nav iespējams uzskaitīt visus piecgades varoņus un viņu panākumus. Visas tautas pašaizliedzīgajā darbā komjaunatne ieņem goda pilnu vietu. Paiet gadi, un tās paaudzes, kuras dzīvos pēc mums, ar cieņu minēs jauno komunaru cīņu par iekarotās dzīves nostiprināšanu un izveidošanu. Komjauniešu cilts, vētrās un negaisos dzimusi, skarbās kaujās pavadījusi bērnības un jaunības gadus, ieiet ceturtajā gadu desmitā cieši saliedēta ap komunistisko partiju — savu māti, audzinātāju un vadītāju. Un tas ir vislielākais spēka avots turpmākajam darbam un panākumiem.

Mēs — tavi dēli, Partija!

Andris Vējāns

Lai kādā darbā sveicam pavasari,
Mums visiem vienu mērķi sirdis tver.
Lai viss, ko spried un čaklām rokām dari,
Ceļ dzimteni un plauksmei vārtus ver.
Lai sīkās raizēs nezūd dižas domas,
Prāts alkains meklē neatklātās jomas —
Tam stiprus spārnus dodi, Partija!

Kaļ skulptors akmeni — un rada tēlu,
Liek mūrnieks ķiegeļus — un nami top.
Dedz visu acīs līksmu rosmes kvēlu
Ik uzvara. Ja šķērslis jāsastop, —
To kopus spēkiem, šaubas veicot, droši
No ceļa triekt un galvas turēt moži
Mūs sīvās cīņās māci, Partija!

Zem saules lielāka vai būt var laime
Kā zināt: jaunu pasauli tu ceļ,
Kur strādā brīvā darba ļaužu saime
Un dzīve krāšņāka par sapņiem zeļ?
Šo laimi lepni savās sirdīs nesam
Un komunismam uzticīgi esam
Mēs — tavi dēli, Partija!

Padomju Armijas dziesmu un deju ansambļa jubileja

Nesen Maskavas konservatorijas Lielajā zālē notika A. V. Aleksandrova vārdā nosauktā Padomju Armijas dziesmu un deju ansambļa 20 gadu jubilejas vakars. Sanāksmē nolasīja PSRS Bruņoto Spēku ministra Padomju Savienības Maršala N. Bulgaņina, Padomju Savienības Maršala K. Vorošilova, PSRS Padomju rakstnieku savienības, PSRS Padomju komponistu savienības un ievērojamāko padomju mākslas iestāžu apsveikumus.

Svinīgo sarīkojumu noslēdza liels koncerts.

Savā pastāvēšanas laikā Padomju Armijas dziesmu un deju ansamblis devis tūkstošiem koncertu Padomju Armijas daļās, daudzkārt koncertējis, valsts lielākajos rūpniecības centros, uzstājies visās savienoto republiku galvaspilsētās un ārzemēs. Tēvijas kara gados tieši aktīvā karaspēka daļās ansamblis sniedzis 742 koncertus.

CILDENAS IEDVESMAS TEMA

M. AUSEKLIS

Ļeņina un Staļina radītās Padomju Armijas karavīrs iemantojis visas pasaules darba ļaužu mīlestību un cieņu tāpēc, ka viņš ir pasaulē pirmās socialistiskās valsts — Padomju Savienības aizstāvis, tāpēc ka viņš ir fašisma jūgā apspiesto tautu atbrīvotājs. Vācu feldmaršals Moltke, kura izstrādātās kara metodes tā cildināja hitleriskie ģenerāļi, teica, ka zaldats ir ne vairāk un ne mazāk kā nedzīva šacha figura kaujas laukā, kuru var bīdīt un grūstīt kā patīk.

Viens no fašistiskās Vācijas sakāves iemesliem otrajā pasaules karā tas arī ir, ka hitleriskās armijas zaldats bija automats fašistisko karapūļu dresētāju rokās, ka viņam nebija nekādu augstu mērķu par ko cīnīties, kā tas bija mūsu slavenās armijas karavīriem.

Ģenialais karavadonis biedrs Staļins savā pavēlē 1942. gada 23. februarī teica: «Neviens vācu kareivis nevar teikt, ka viņš izcīna taisnīgu karu, jo viņš nevar neredzēt, ka viņam liek karot par citu tautu aplaupīšanu un apspiešanu. Vācu kareivim nav augsta un cildena kara mērķa, kas varētu viņu iedvesmot un ar ko viņš varētu lepoties. Un, taisni otrādi, ikviens Sarkanās Armijas kareivis ar lepnumu var teikt, ka viņš izcīna taisnīgu, atbrīvošanas karu, karu par savas tēvijas brīvību un neatkarību. Sarkanai Armijai ir savs cildens un augsts kara mērķis, kas to iedvesmo varoņdarbiem.»

Padomju karavīrs iemieso sevī Staļina laikmeta cilvēka labākās īpašības: uzticību Ļeņina-Staļina idejām, savai tautai un padomju Dzimtenei, varonību un gatavību uzupurēties komunistiskās nākotnes vārdā.

Kādā Rīgas muzejā glabājas varonīgā latviešu tautas dēla Padomju Savienības Varoņa Jāņa Vilhelma šautene. Ar šo šauteni bezbailīgais karavīrs iznīcinājis vairāk nekā simts vācu iebrucēju. Jānis Vilhelms cīnījās, nesaudzot savus spēkus, jo viņš zināja, ka tā ir cīņa par padomju tautas un visas progresivās cilvēces laimi. Šai cīņā viņu iedvesmoja tās cēlās idejas, par kurām savā 1942. gada 23. februara vēsturiskajā pavēlē runāja lielais Staļins.

Padomju Armija un tās karavīru drosmīgie varoņdarbi cīņās par savas Dzimtenes brīvību un godu allaž ir bijuši cildenas iedvesmas tema padomju rakstniekiem. Par tādiem slaveniem cīnītājiem kā Aleksandrs Matrosovs, Jurijs Smirnovs, Ņikolajs Gastello, divdesmit astoņi varoņi — panfilovieši, trīskārtīgais Padomju Savienības Varonis Aleksandrs Pokriškins, Jānis Vilhelms, Otomars Oškalns un citi mūsu armijas karavīri padomju literaturā jau radīti stāsti, lugas, poemas, dzejas. Un ja arī rakstnieku radītie tēli daudzkārt saucas citos vārdos, taču viņu rakstura tipiskās īpašības vienmēr ir ņemtas no šiem dzīvajiem cilvēkiem — Padomju Armijas karavīriem, kurus izaudzinājusi mūsu tauta un boļševiku partija.

Konstantīns Simonovs savos darbos — stāstā «Dienas un naktis», kas veltīts Staļingradas kaujai, un lugā «Krievu ļaudis» ar lielu mākslinieciskās izteiksmes spēku parāda mūsu varonīgās armijas karavīru tēlus. Ar lielā mākslinieka meistarību viņš parāda Padomju Armijas karavīra spēka un neuzvaramības avotu, to, kāpēc viņš pat visgrūtākajos brīžos nezaudēja cerību uzvarai, savas lietas taisnīgumam, ticēja komunisma ideju dzīvīgumam.

Kapteinis Safonovs lugā «Krievu ļaudis», atrodoties ielenktā garnizonā, pilnīgi izolēts no savējiem, tic uzvarai, zinot, ka cilvēks, kurš tic komunisma idejai, nevar neuzvarēt. Ģenerālis Procenko stāstā «Dienas un naktis», skatoties uz Staļingradas drupām un saviem kritušajiem biedriem, pārvarot sevī sāpīgās skumjas, pārliecinoši runā par padomju cilvēka nenovēršamo uzvaru pār ienaidnieku.

Tēvijas kara grūtākajos gados latviešu tautas dzejnieks Jānis Sudrabkalns savās kvēlajās dzejās stāstīja par vācu fašistisko iebrucēju sakāvi, apdziedāja Padomju Armijas uzvaru. Un kaut arī latviešu zemi toreiz vēl mīdīja neģēlīgā ienaidnieka naglotais zābaks, Jānis Sudrabkalns, atceroties Lāčplēša tēlu, ticēja, ka ar krievu tautas palīdzību latviešu zeme tiks atbrīvota no mūsu tautas ļaunākā ienaidnieka.

Padomju karavīru mūsu literatura radījusi kā socialisma laikmeta, komunisma celtniecības laikmeta karavīru.

Ļeņins un Staļins norādīja, ka mūsu armija ir jauna tipa armija, kādas līdz šim nav bijis visā cilvēces vēsturē, ka tā ir atbrīvoto strādnieku un zemnieku armija, strādnieku un zemnieku varas nostiprināšanas ierocis, mūsu zemes tautu brālības armija, visu zemju apspiesto ļaužu atbrīvošanas armija, tautu miera un brīvības armija.

Šīs Padomju Armijas karavīru īpašības ļoti spilgti izpaudās Lielā Tēvijas kara gados. Visur, kur vien gadījās iet padomju karavīram, visur par viņu runā ar dziļas cieņas un mīlestības jūtām. Polijā, Čechoslovakijā, Bulgarijā, Rumanijā, Ungarijā mūsu karavīru vārdos nosauktas pilsētu ielas un laukumi, kritušiem karavīriem uzcelti lieliski pieminekļi.

Tāpēc pilnīgi dabīgi, ka daudzās pasaules zemēs, pat imperialistiskās valstīs, darba ļaudis atzīmē Padomju Armijas dzimšanas gadadienu.

Borisa Poļevoja grāmata «Stāsts par īstu cilvēku» uzrakstīta par Padomju Savienības Varoni lidotāju Alekseju Maresjevu. Tajā parādītas padomju karavīra cildenās moralās īpašības, viņa kvēlais padomju patriotisms. Kad šo darbu pirmo reizi sāka iespiest žurnālā «Oktjabr», kritiķi-kosmopoliti, Subocka tipa antipatrioti sāka melst, ka Maresjeva tēls ir izdomāts. Neieredzot visu, kas ir progresivs, kas ir mūsu, padomju, viņi mēģināja mazināt grāmatas māksliniecisko vērtību un idejisko nozīmību. Bet padomju lasītāji Maresjeva tēlā redzēja pirmām kārtām savas Dzimtenes patriotu un iemīlēja šo grāmatu un šīs grāmatas varoni. Galu galā pat nav svarīgi, ka Maresjevs izrādījās dzīvs cilvēks, īsts varonis, ka tāds cilvēks tiešām dzīvo un ka notikumi, ko rakstnieks parāda romanā, atbilst dzīvā Maresjeva piedzīvotajiem notikumiem. Bet kritiķi-kosmopoliti, mūsu padomju literaturas nīdīgākie ienaidnieki, neraugoties uz to, ka rakstnieks vielu savam darbam ņēmis no patiesiem vēsturiskiem notikumiem, mēģināja iegalvot lasītājiem, ka tāds lielisks varoņdarbs nebija iespējams. Viņi ar nolūku noklusēja šīs varonības avotus. Bet Maresjevu — un to rakstnieks parādījis ļoti spilgti, — iedvesmoja tas dižais mērķis, par kuru runāja biedrs Staļins. Lūk, kāpēc Alekseja Maresjeva tēls tik dārgs padomju tautai un kāpēc tik pretīgi bezmājas kosmopoliti.

Padomju karavīru dzīve, cīņas, viņu varonība saviļņo ikviena patiesa mākslinieka sirdi. Michails Bubennovs romanā «Baltais bērzs», Arkadijs Pervencevs romanā «Gods kopš jaunības», E. Kazakevičs stāstā «Zvaigzne», A. Tvardovskis poemā «Vasilijs Tjorkins» parādījuši spēcīgus padomju cīnītāju tēlus. Dzejnieki N. Gribačovs, N. Tichonovs, V. Sosjura, J. Sudrabkalns, V. Lukss, A. Balodis un daudzi citi rakstīja un turpina rakstīt darbus par mūsu armiju.

Žurnala «Znamja» 1948. gada 11. numurā ievietots P. Pavļenko un M. Čiaureli kino romans «Berlīnes krišana». Šī ievērojamā darba autori neaprobežojas tikai ar vēsturiskā fakta — Berlīnes krišanas — aprakstu. Galvenā doma šai darbā ir tā, ka partija un tauta mūsu zemē ir viena nedalāma vienība, ka padomju tautu no uzvaras uz uzvaru vada Ļeņina-Staļina partija. Kino romanā «Berlīnes krišana» mūsu armijas cīņa, mūsu karavīru vīrišķība parādīta kā visas tautas cīņa par komunisma ideju uzvaru. Šinī darbā rādīts ļoti raksturīgs notikums, kas stāsta, ka mūsu tautas cīņa pret vācu fašistiskajiem iebrucējiem radīja īstus varoņus, kuros iemiesotas mūsu tautas labākās īpašības.

... Drīz pēc Staļingradas uzvaras biedrs Staļins apmeklēja kādu metalurģisku rūpnīcu mūsu zemes iekšienē. «Staļingrada pie mums radīja augstākā mērā izturīgus kareivjus, — saka biedrs Staļins rūpnīcas direktoram, — tādiem cilvēkiem vajadzīgs arī jauns tērauds... Stiprāks nekā jebkur pasaulē».

Padomju literaturas nopelns ir tas, ka tā parādīja, kā rūdījās un kļuva spēcīgi mūsu karavīri, kā izvērtās viņu milzīgie garīgie spēki, kā boļševiku partijas, biedra Staļina vadībā viņi uzvarēja ienaidnieku. Šī tema nav izsmelta un vienmēr ieviļņos daudzu jo daudzu mākslinieku sirdis. Patiesīgie, idejiskā un mākslinieciskā ziņā augstvērtīgie darbi par Padomju Armiju un tās karavīriem vienmēr sauks cīņā par skaistajiem komunisma idealiem.

KULTURAS UN IZGLĪTĪBAS DARBINIEKU REPUBLIKANISKĀ SANĀKSME

24. un 25. februarī Rīgā notika kulturas un izglītības darba iztirzāšanai veltīta sanāksme, kurā piedalījās LPSR Ministru Padomes Kulturas un izglītības iestāžu komitejas vadošie darbinieki, pilsētu un apriņķu izpildkomiteju kulturas un izglītības iestāžu nodaļu vadītāji, pilsētu un apriņķu kulturas namu un bibliotēku vadītāji, atbildīgi muzeju un labākie pagastu kulturas darbinieki no visas republikas. Sanāksmes darbā dalību ņēma arī LPSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks J. Ostrovs un LK(b)P CK pārstāvji.

Par kulturas un izglītības iestāžu 1948. gada darba rezultatiem un uzdevumiem 1949. gadā saskaņā ar Latvijas K(b)P X kongresa lēmumiem referēja Kulturas un izglītības iestāžu komitejas priekšsēdētājs A. Āboliņš. Referatā un debatēs, kas turpinājās divas dienas, izskanēja doma, ka kulturas darbs republikā redzami aktivizējies, īpaši pēc pagājušā gada oktobrī notikušās Latvijas PSR Augstākās Padomes trešās sesijas, kura vispusīgi analizēja Kulturas un izglītības iestāžu komitejas darbību un pieņēma plašu lēmumu šīs darbības uzlabošanai. Sistematiski pieaug tautas namu, bibliotēku, klubu un sarkano stūrīšu skaits. Arvien vairāk darba ļaužu iesaistās mākslinieciskās pašdarbības pulciņos. Taču arī šis kvantitatīvais pieaugums vēl nepietiekams. Lielākajā daļā republikas kolchozu vēl nav ne klubu, ne sarkano stūrīšu, ne lasītavu.

Bet vēl ļaunākā stāvoklī ir kulturas un izglītības iestāžu darba kvalitate. Tautas namos organizēto pasākumu idejiskais līmenis neatbilst mūslaiku augstajām prasībām. Lekcijām bieži vien formals raksturs, tās vāji audzina klausītājus komunisma ideju garā, maz papildina darba ļaužu zināšanas. Nepiedodami novārtā atstāta antireliģiskā propaganda. Sanāksme pamatoti kritizēja Centrālo lekciju biroju par to, ka tas nevada un neinstruē lektoru grupas apriņķos, nekontrolē lekciju kvalitati. Bibliotekas savukārt pārāk kūtras padomju grāmatu izstāžu, lasītāju konferenču un citu tamlīdzīgu sarīkojumu organizēšanā.

Referents, kā arī no apriņķiem iebraukušie kulturas darbinieki asi vērsās pret to izpildu komiteju vadītājiem, kas, nepietiekami izprazdami ideoloģiskā darba milzīgo nozīmi, neatbalsta un pat bremzē kulturas namu, tautas namu un bibliotēku attīstību. Pārmetumus saņēma Kulturas un izglītības iestāžu komitejas apgādes kantoris, kas neorganizē savlaicīgu periferijas kulturas centru apgādi ar nepieciešamiem materialiem. Bieži vien šie materiali ir zemas kvalitates.

Vairāki runātāji asi kritizēja Kinofikacijas ministriju, kas acīm redzot peļņas nolūkos, izdabādama atpalikušu skatītāju lētajai gaumei, sūta izrādīšanai lauku centros tādas bezidejiskas ārzemju filmas kā «Grafs Monte-Kristo» un «Indiešu kapenes», bet aizmirst tos lielos idejiskos audzināšanas uzdevumus, kas uzticēti padomju kino mākslai un kurus sekmīgi varētu veikt tās saturīgās, idejiski un mākslinieciski vērtīgās filmas, ar kurām tik bagāta padomju kinematografija.

Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājs J. Ostrovs saasināja sanāksmes dalībnieku uzmanību uz kulturas darba politisko nozīmi. Cilvēka apziņas audzināšana, cīņa pret buržuaziskās ideoloģijas paliekām, pret buržuazisko nacionalismu, pret reliģisko māņticību ir tikpat svarīga kā visatbildīgākie politiskie un saimnieciskie uzdevumi. Tāpēc jāpanāk, lai apriņķu un pagastu vadošie darbinieki kulturas darbam veltītu vislielāko uzmanību.

Lauku iedzīvotāju kulturalās apkalpošanas kvalitates celšanā liela nozīme labāko kulturas namu, tautas namu, bibliotēku, klubu un muzeju pieredzes popularizēšanai. Republikaniskās un apriņķu preses pienākums šai ziņā palīdzēt vairāk nekā līdz šim.

Biedrs J. Ostrovs uzaicināja kulturas un izglītības iestāžu darbiniekus apriņķos un pagastos pievērsties arī fiziskās kulturas un sporta organizēšanai un propagandēšanai. Par šo pošu jautājumu runāja arī LPSR Ministru Padomes Fiziskās kulturas un sporta komitejas priekšsēdētājs J. Apse. Viņš aicināja fiziskās kulturas pašdarbību attīstīt līdzīgi tam, kā attīstīta mākslinieciskā pašdarbība. Nekad nedrīkst aizmirst fiziskās kulturas milzīgo nozīmi valsts aizsardzības spēju stiprināšanā.

LK(b)P CK Propagandas un aģitacijas daļas vadītāja vietnieks K. Tolmadževs sanāksmes dalībnieku uzmanību pievērsa uzdevumam neatlaidīgi un sistematiski rūpēties par kulturas līmeņa celšanu kolchozu iekšējā dzīvē. Pašlaik šis jautājums sevišķi aktuals, jo tieši tagad daudzos kolchozos notiek pārskata sapulces, kuras nosprauž turpmākā darba plānus un sadala kolektīva līdzekļus. Kulturas un izglītības iestāžu darbiniekiem jāpalīdz jaunajiem kolchoziem ievirzīt savu kulturas dzīvi veselīgā gultnē, jākļūst par kolchozu kulturas dzīves kārtotāju vadītājiem un padomdevējiem.

LK(b)P CK kulturas sektora vadītāja M. Buša sniedza metodiskus norādījumus kulturas darba uzlabošanai. Šī uzlabošana pirmā kārtā sākama ar centralajām iestādēm — Komitejas nodaļām, Republikanisko tautas mākslas namu, lekciju biroju un centralajiem muzejiem. Runātāja asi kritizēja republikas centralo muzeju līdzšinējo darbību. Vēsturiskais muzejs, piemēram, četru ar pus gadu laikā vēl nav izstrādājis savu ekspoziciju, tādā kārtā pierādīdams, ka nav spējis kļūt par īstu zinātniski pētniecisku iestādi. Saprotams, ka tāds centralais muzejs nevar nekā nopietna palīdzēt vēstures nodaļu izveidošanā novadu pētīšanas muzejos apriņķos. Dabas muzejs savukārt nekā nedara, lai propagandētu padomju zinātnes izcilākos sasniegumus dabas zinībās un citās nozarēs. Vājš idejiskais un metodiskais līmenis arī literatures muzejā. Visi šie trūkumi nekavējoties novēršami, jo tie jūtami kavē kulturas darba uzlabošanu visas republikas mērogā.

Sanāksme pieņēma rezoluciju, kurā paredzēti konkreti pasākumi kulturas un izglītības iestāžu tīkla nostiprināšanai un līdzšinējā darbā pielaisto kļūdu novēršanai.

VIENA PAGASTA TAUTAS NAMS

E. LAIPNIEKS

Jau pagājušā gada rudenī daudzi Aizkraukles pagasta darba zemnieki, negribēdami ilgāk palikt individualo saimniecību šaurajās robežās, apvienojās kolchozos. Šī svarīgā pasākuma realizēšanā savi nopelni bija arī pagasta tautas namam. Tā aktīvs ik dienas ar konkretiem piemēriem izskaidroja zemniekiem kolektīvās saimniecības pārākumu pār individualo, ar visiem kulturas un izglītības darba veidiem iesaistīja plašas kalpu, nabadzīgās un vidējās zemniecības masas aktīvā kolchozu dibināšanas darbā. Tautas nama pašdarbības pulciņu vadītāji un aktīvisti to spēja veikt tāpēc, ka paši apguva boļševiku partijas mācību par zemniecību un šķiru cīņu, izstudēja vecāko padomju republiku kolchozu bagāto pieredzi.

Kad oktobra mēnesī gandrīz visi pagasta darba zemnieki bija jau apvienojušies kolchozos «Pirmais Maijs», «Daugava», «Oktobris», «Aizkraukle» un «Ausma», tautas nama aktīvs ar vadītāju Liepiņu priekšgalā kolchozos sistematiski sāka organizēt lekcijas un pārrunas par dažādiem aktualiem jautājumiem. Sevišķi dzīvas pārrunas izvērtās, apspriežot PSRS Ministru Padomes 1948. gada 19. aprīļa lēmumu «Par darba organizacijas uzlabošanu, darba ražīguma celšanu un darba apmaksas nokārtošanu kolchozos». Ar sienas avīžu un cīņas lapiņu palīdzību tautas nama aktīvs nesaudzīgi cīnījās pret tiem, kas sākumā negribēja godīgi strādāt, bet centās dzīvot uz citu rēķina. Aizvien biežāk kolchozos sāka uzstāties tautas nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi, ar lekcijām un priekšnesumiem ieradās arī pagasta kolchozu šefs — Valsts universitates filoloģijas fakultates studenti.

Patlaban tuvojās nobeigumam klubu izbūve kolchozos «Pirmais Maijs» un «Daugava». Pārējos kolchozos iekārtoti sarkanie stūrīši. Kolchozu bibliotēku grāmatu plauktos jau krietns krājums politiskās lauksaimniecības un daiļliteraturas grāmatu.

Tautas nama vadītāja Liepiņa katram Aizkraukles pagasta kolchozam no pašu kolchoznieku vidus izraudzījusi savu kulturas darba organizētāju. Ar tautas nama padomes palīdzību kulturas darba organizētāji rūpējas par to, lai kolchozu sarkanajos stūrīšos netrūktu jaunāko laikrakstu, žurnalu un grāmatu, regulari notiktu lekcijas un pārrunas par politiskiem, agronomiskiem, zootechniskiem un populari zinātniskiem jautājumiem, darbotos dažādi pašdarbības pulciņi.

Visi kolchozu kulturas darba organizētāji divreiz mēnesī pulcējas tautas namā vai kādā no sarkanajiem stūrīšiem, kur tautas nama vadītājas vadībā apspriež kulturas un izglītības darba kārtējos jautājumus un dalās darba pieredzē. Bez tam tautas nama padomes locekļi regulari ierodas kolchozos, kur uz vietas palīdz izveidot uzskatāmās aģitacijas materialus, iekārtot stendus, izdot sienas avīzes un organizēt citus kulturalā darba pasākumus.

Tautas nama sadarbība ar pagasta kolchozniekiem jau devusi teicamus rezultatus. Vakarējie Aizkraukles pagasta sīkzemnieki un kalpi šodien runā par Viljamsa un Lisenko agrozinātni, kolchozos sāk iekārtot Mičurina laboratorijas, apspriež, kā ātrāk nodrošināt ar tīršķirnes sēklām visus kolchozu laukus un ar augstražīgām govīm kolchozu fermas. Katrā kolchozā darbojas politpulciņš un sienas avīzes redkoleģija. Kolchozos «Pirmais Maijs», «Oktobris» un «Aizkraukle» skolotājas Lāces vadībā čakli strādā dramatiskie kolektīvi, kas sagatavo padomju autoru viencēlienus.

Tanī pašā laikā ar katru dienu idejiski saturīgāks un bagātāks kļūst tautas nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu darbs. Tautas nama kolchoznieku dramatiskais kolektīvs jau uzvedis A. Griguļa «Kā Garpēteros vēsturi taisīja», A. Brodeles «Upesciema pavasarī» un A. Vanaga «Kolektīvo spēku», bet drīzumā izrādīs A. Brodeles lugu «Skolotājs Straume».

Bieži pēc lekcijām un pārrunām uzstājas kolchozu apvienotais deju kolektīvs, kura repertuarā ir pāri par 30 latviešu un brālīgo padomju tautu deju. Nākošās vasaras dziesmu dienu obligato programu jau paguvuši iestudēt sieviešu un vīru kori, bet 14 čaklās kolchoznieces jau izgatavojušas dziedātājiem 32 sava novada krāšņos tautas tērpus.

Literarais pulciņš iepazīstina kolchozniekus ar jaunākajām padomju grāmatām, popularizē marksisma-ļeņinisma klasiķu darbus un kolchozu literaturu.

Kolchozu vēstures rakstītāju grupa vāc materialus, dokumentus un foto attēlus, kas atspoguļo kolchozu rašanās vēsturi un pirmos panākumus. Bez tam tautas namā organizēts orķestris un lektorijs. Pēdējo vada skolotāja Krūmiņa, bet lekcijas kā tautas namā, tā kolchozu sarkanajos stūrīšos lasa vietējās inteliģences, apriņķa partijas komitejas, lauksaimniecības nodaļas un kulturas un izglītības iestāžu nodaļas lektori.

Patlaban tautas namā un kolchozu sarkanajos stūrīšos plaši organizē PSRS Ministru Padomes un VK(b)P Centralās Komitejas lēmuma «Par kolchozu, MTS un padomju saimniecību sagatavošanos pavasara sējai» un Kuibiševa vārdā nosauktā kolchoza agrotechnisko pasākumu plāna studēšanu. Šim nolūkam izmanto lekcijas, pārrunas, pašdarbības kolektīvu nodarbības un sarīkojumus.

Jau vairākus gadus Aizkraukles pagastā nav bijis neviena politiska vai saimnieciska pasākuma, kurā aktīvu dalību neņemtu tautas nams. Katru reizi tas ar visiem kulturas un izglītības darba veidiem cieši iekļaujas darbā, lai visi pagasta zemnieki izprastu padomju valdības un boļševiku partijas politiku, lai pareizi to realizētu praksē.

GATAVOJAS GETES DZIMŠANAS 200 GADU JUBILEJAS SVINĪBĀM

Šā gada 28. augustā paiet 200 gadu, kopš dzimis lielais vācu rakstnieks Gete.

Ņemot vērā šīs jubilejas vispārkulturalo nozīmi vācu tautai, padomju militarās administracijas virspavēlnieks Vācijā Padomju Savienības maršals Sokolovskis izdeva pavēli, kurā apstiprināts rakstnieka Johannesa Bechera vadītās vācu jubilejas komisijas izstrādātais plāns Getes jubilejas svinēšanai.

Getes jubileju plaši atzīmēs Vācijas padomju okupacijas zonā.

Veimaras pilsētā (Tiringā) un tās apkaimē tiks atjaunotas visas ēkas un pieminekļi, kas saistīti ar Getes vārdu. Veimarā, Vituma pilī, organizēs lielu literari vēsturisku izstādi, kas atspoguļos Getes laiku un viņa daiļradi. Pēc tam šī izstāde pārvērtīsies par pastāvīgu, Getes vārdā nosauktu literari vēsturisku muzeju.

Padomju okupacijas zonā izgatavos Getes vārdā nosauktu medaļu, ko vācu Zinātņu akademija ik gadus piešķirs personām, kurām īpaši nopelni zinātnes un mākslas laukā.

Par nozīmīgiem darbiem mākslas un zinātnes laukā nodibinās Getes vārdā nosauktās nacionalās premijas. Šim nolūkam ik gadus piešķirs 200 tūkstoš marku.

Sevišķi sekmīgiem padomju zonas augstskolu un augstāko mākslas mācību iestāžu studentiem noteiktas 10 personalās stipendijas.

Par godu Getes jubilejai izdos Getes darbu izlasi 6 sējumos. Vācu Zinātņu akademija veic sagatavošanas darbus Getes kopoto rakstu akademiskajam izdevumam.

1949. gada maijā Berlīnē, ar ārzemju viesu piedalīšanos, notiks organizacijas «Kulturbund» zonalais kongress, veltīts Getem un viņa nozīmei šodien. Veimarā notiks Visvācijas Getes biedrības svinīgā sesija.

No š. g. 28. augusta līdz 4. septembrim visā Vācijas padomju zonā notiks Getes piemiņas nedēļa. Veimarā norisēs svinīgi jubilejas svētki, kuros piedalīsies ārzemju delegati.

PAR PADOMJU CILVĒKIEM UN VIŅU RAKSTURIEM

O. BRIKŠĶIS

A. Sofronova luga «Maskaviešu raksturs», ko nesen uzveda Krievu dramas teatris, tagad redzama arī uz Dailes teatra skatuves. Tā ir interesanta, idejiski nozīmīga izrāde. Teatris skaidri un saprotami izpaudis autora domu un labos, spilgtos aktieru tēlojumos parādījis mūsdienu padomju cilvēkus un viņu raksturus. Par šo lugu esam jau rakstījuši sakarā ar uzvedumu Krievu dramas teatrī, tādēļ šoreiz pievērsīsimies galvenā kārtā lugas idejiskajai aktualitatei un tajā parādītajiem padomju cilvēku tēliem.

•

Varam saprast maskaviešu lielo interesi par šo lugu — tajā viņi redz paši sevi, savu rosīgo šodienu un bagāto rītdienu. Bet lugā skartās problemas ir aktualas ne tikai mūsu Dzimtenes galvaspilsētas ļaudīm. Visās malās, kur vien padomju tauta ceļ jaunu dzīvi, izvirzās svarīgie jautājumi par cilvēka nostāju darbā, sabiedrībā un ģimenes dzīvē, par padomju cilvēku morali, par cīņu pret pagātnes atliekām cilvēka apziņā. Visur ir tādi socialistiskā darba entuziasti kā vecais meistars Griņevs, stachanoviete Kružkova un direktore Severova, loti bieži sastapsim tādus pašapmierinātus un jau zināmā rutinā iestigušus uzņēmumu vadītājus kā Potapovs, un, diemžēl, nav vēl izzuduši arī tādi nožēlojami bezrakstura tipi kā Zaicevs. Dažādi var būt šo cilvēku uzvārdi, amati un tīri personīgās atšķirības, bet viņu socialās sejas būs visur puslīdz vienādas. Tādēļ, skatot šai lugā maskaviešus, mēs tūlīn iedomājamies viņiem līdzīgus rīdziniekus un gūstam jaunus ierosinājumus savā cīņā par socialistiskās sabiedrības nostiprināšanu un padomju cilvēku audzināšanu.

Mūsu uzmanību vispirms saista tie daudzie krietnie padomju patrioti, kas ir mūsu socialistiskās sabiedrības zelta fonds. Lūk, vienkāršs padomju cilvēks, vecs meistars Griņevs (aktieris E. Valters). Viņš izgudro jaunu vērtīgu mašīnu, kas ceļ darba ražīgumu un uzlabo ražojumu kvalitati. Raksturīga, plaši izplatīta parādība zemē, kur darbs kļuvis par goda, slavas un varonības lietu. Protams, Griņevs pats to neuzskata ne par kādu varonību, viņš netīko ne pēc goda, ne pēc slavas. Viņam tā ir pati par sevi saprotama lieta — ikviens padomju cilvēks un patriots dara visu, lai sekmētu savas Dzimtenes ekonomisko augšupeju. Viņš atdod savu izgudrojumu uzņēmumam, interesējas par tā turpmāko likteni, cīnās par tā ieviešanu ražošanā, vērsās pret tiem, kas kavē jaunās mašīnas izgatavošanu. Tūkstošiem šādu apzinīgu strādnieku ir mūsu socialistiskajā Dzimtenē. Tādēļ mēs apsveicam Griņevu kā vecu paziņu un mīļu draugu, bet reizē arī kā vienmēr jaunu paraugu ikvienam strādniekam, pirmrindniekam, stachanovietim.

Lielas grūtības pārvarēdama, par sava ražošanas plāna izpildīšanu cīnās tekstilkombinata direktore Severova (Irma Laiva). Kara laikā, kad galvenā vērība bija jāpievērš smagajai rūpniecībai, vieglā un plaša patēriņa preču rūpniecība atpalika. Nu tai jāatgūst nokavētais. Jauna, moderna ražošanas tehnika ir viens no galvenajiem ekonomiskā progresa priekšnoteikumiem. To apzinās arī Severova un sīksti cīnās par Griņeva izgudrojuma praktisko pielietošanu. Viņai ir ne tikai pareizs tautsaimniecisks skats, bet arī griba un neatlaidība sava mērķa realizēšanā. Kad Potapovs atsakās izgatavot savā rūpnīcā viņai nepieciešamo mašīnu, Severova griežas pie ministrijas, pie partijas rajona komitejas, viņa pierāda, pārliecina, izcīna. Lietiška, nosvērta un enerģiska darbiniece, no kuras var pamācīties ne viens vien uzņēmuma vadītājs.

Tekstilkombinata fabrikas komitejas priekšsēdētāja Griņeva (Alma Ābele) tāpat kā viņas tēvs un direktore Severova zina, cik nepieciešama uzņēmumam ir jaunā mašīna, un tādēļ jo vairāk viņu sāpina viņas vīra Potapova nepareizā rīcība. Aizstāvēt vīru tikai tādēļ, ka tas ir viņas vīrs? Nē, Griņeva ir padomju sieviete, kuras nostāju sabiedriskos jautājumos nenoteic personiski motīvi. Mīlēdama savu vīru, viņa klaji nosoda viņa sabiedriskās kļūdas. Rodas ģimenes konflikts bet tas nesagrauj viņu ģimenes dzīvi, gluži otrādi — tas attīra to no dažiem vīrietiskās patmīlības un egoisma sārņiem un nostiprina padomju cilvēku ģimenes dzīves moralos balstus.

Par jaunu morali padomju cilvēku individuālās attiecībās cīnās arī stachanoviete un Augstākās Padomes deputāte Kružkova (Elvīra Bramberga). Viņa grib garīgi augt, vairāk zināt, mācīties, bet reizē ar to — saglabāt savu patstāvību un pašcieņu pret jebkādā veidā izpaustu pārākuma apziņu un aizbildnību. Viņa to panāk un uz drošiem pamatiem ceļ savu jauno ģimenes dzīvi.

Rūpīgi iedziļinādamās saimnieciskos un sabiedriskos jautājumos, pareizi izprotot un novērtējot cilvēkus, partijas rajona komitejas sekretare Polozova (Lilija Žvīgule) gudri un sapratīgi virza augšup padomju dzīvi pēckara laikā. Kopā ar Severovu, Griņevu un Kružkovu Polozova spilgti parāda padomju sieviešu lielo nozīmi socialistiskās celtniecības darbā. Šīs krievu sievietes nav pagājušā gadsimta Puškina Tatjanas un Turgeneva Lizas. Saglabājušas sevī krievu sievietes labākās moralās īpašības un sieviškīgo pievilcību, viņas padarījušas bagātāku krievu sievietes raksturu ar jaunām socialistiskā laikmeta cilvēku īpatnībām — attīstītu intelektu, stingru gribu, sabiedrisku rosmi un idejisku principialitati. Līdzās vīrietim šī padomju sieviete ir pilnvērtīga sabiedrības locekle un dzīves veidotāja, uzticams draugs un biedrs darbā, cīņās un ģimenes dzīvē. Un tieši šīs padomju sieviešu īpatnības mēs ar gandarījumu atzīmējam pašreiz — Sieviešu dienas priekšvakarā.

Griņevi, Severova, Polozova un daudz daudz citu viņiem līdzīgu padomju cilvēku cēla un veidoja socialisma valsti. Tagad viņi ar savu apziņīgo, pašaizliedzīgo darbu cīnās par piecgades izpildīšanu četros gados, par komunisma uzvaru. Pēc viņiem, pēc viņu stingrajiem maskaviešu raksturiem jālīdzinās ikvienam, kas grib būt īsts padomju cilvēks un savas socialistiskās Dzimtenes patriots.

•

Nopietnas pārdomas ierosina rūpnīcas direktors Potapovs (A. Stubavs) un viņa rīcība. Labs saimniecisks darbinieks, enerģisks vadītājs, godīgs cilvēks. Viņa vadītā rūpnīca izpilda plānu par 164 proc. un visai reali paredz veikt savu piecgades uzdevumu trijos ar pus gados. Liktos, viss kārtībā. Taču, ieskatoties tuvāk, kļūst redzamas visai nepievilcīgas Potapova rakstura īpašības. Viņš apmierinās ar gūtajiem panākumiem, kļūst iedomīgs uz sevi un «savu» rūpnīcu un nicīgi nevērīgs pret citu rūpniecības nozaru vajadzībām. Viņa redzes loks sašaurinās, un viņš sāk pretoties jauniem ražošanas pārkārtojumiem. Tīksminādamies ap sevi, viņš aizmirst sabiedrības un valsts intereses, zaudē katram atbildīgam darbiniekam nepieciešamo valstisko vērienu. Vēl daži gadi šādas pašapmierinātas saimniekošanas — un no Potapova var izveidoties īsts saimniecisks birokrats un socialistiskās celtniecības bremzētājs. To pamana sabiedrība un ar stingru, lietišķu kritiku un draudzīgiem aizrādījumiem palīdz Potapovam atzīt savas kļūdas un atgriezties uz pareiza ceļa.

Potapovam līdzīgus darbiniekus atradīsim ne vienā vien rūpnīcā, organizacijā un iestādē. Arī pie mums daudz runāts par jaunas tehnikas un mūsu stachanoviešu pieredzes plašāku ieviešanu ražošanā, par uzņēmumu ražošanas jaudas maksimalu palielināšanu, par veco technisko normu pārvērtēšanu un jaunu ražošanas rekordu sasniegšanu, un tomēr cik daudz vēl šai ziņā mums trūkumu! Par tiem lielā mērā atbildīgi potapovi — šie rāmie solotāji pa iemītajām tekām.

Raksturīgi, ka Potapova konservativismam saimnieciskā darbā līdztekus izpaužas arī diezgan spilgtas mietpilsoniskuma atliekas personīgā dzīvē. Sieva «uzdrošinās» publiski kritizēt viņa, Potapova, sava vīra, rīcību! Aizkarīt patmīlībā viņš «velk konsekvences», bet tās nestiprina viņa kā cilvēka prestižu, un drīz vien viņš pārliecinās, ka taisnība ir viņa taktiskajai, gudrajai un noteiktajai sievai. Šai ziņā Potapovu ģimenes attiecībām ir zināma līdzība ar Dobrotvorskiem «Goda likumā». Un kā te, tā tur lielāku sabiedrisku taktu un arī smalkjutību personīgās attieksmēs izrāda nevis «slavenie» vīri, bet viņu apzinīgās sievas. Pareiza sabiedrisko parādību izpratne palīdz pareizi atrisināt arī ģimenes dzīves problemas.

•

Savrup no visām pārējām lugas personām stāv Zaicevs (Luijs Šmits). Tas ir Potapova vadītās rūpnīcas plānu nodaļas priekšnieks — tātad atbildīgs, vadošs darbinieks. Bet cik niecīgs un nožēlojams viņš ir kā darbinieks un kā cilvēks! Viņa darba prasme un zināšanas ir visai vājas, viņam nav ne savas galvas, ne mugurkaula. Bet viņš prot liškēt glaimot un izdabāt savam priekšniekam, reizēm veicot arī dažus tīri privata rakstura uzdevumus. Sīks cilvēciņš bez jebkādas pašcieņas un sabiedriskas stājas, nožēlojama veco laiku «činavnieku» atlieka. Protams, zaicevi nav tie, kas virza un veido padomju dzīvi, bet šur tur ar viņiem tomēr gadās sastapties. Ne vienmēr viņi ir tik acīm redzami smieklīgi un komiski, kā to parāda Luijs Šmits. Šādi zaicevi reizēm ir ārēji visai nopietna izskata personas, un savu verdzisko padevību priekšniecībai viņi prot izpaust arī atturīgāk un diplomatiskāk. Bet lai kāda būtu viņu ārējā izturēšanās, savā būtībā tie ir padomju sabiedrībā neciešami tipi. Ja tādus var vēl audzināt un labot, — tas jādara, bet ja ne — viņi jānobīda vismaz no vadošiem amatiem. Potapovs nedara ne vienu, ne otru, un tādēļ viņš pats ir pirmām kārtām atbildīgs par to, ka šāds Zaicevs ik dienas var atrasties viņa tuvumā un «dot rīkojumus» viņa vārdā. Un tas arī saprotams: potapoviem vajadzīgi zaicevi, severovām — nē. Praktiskā dzīvē ar zaiceviem jārīkojas nesaudzīgāk, nekā to dara Sofronovs savas lugas nobeigumā. Zaicevs nav «maskaviešu raksturs», un padomju ļaudis ar maskaviešu raksturiem novērsīsies no zaiceviem kā Maskavā, tā Leningradā, Rīgā un visur citur, kur veidojas komunistiska sabiedrība un aug no pagātnes sārņiem brīvi jaunā laika cilvēki.

Šos jaunā laika cilvēkus palīdz audzināt arī Sofronova luga «Maskaviešu raksturs».

Divas pirmizrādes

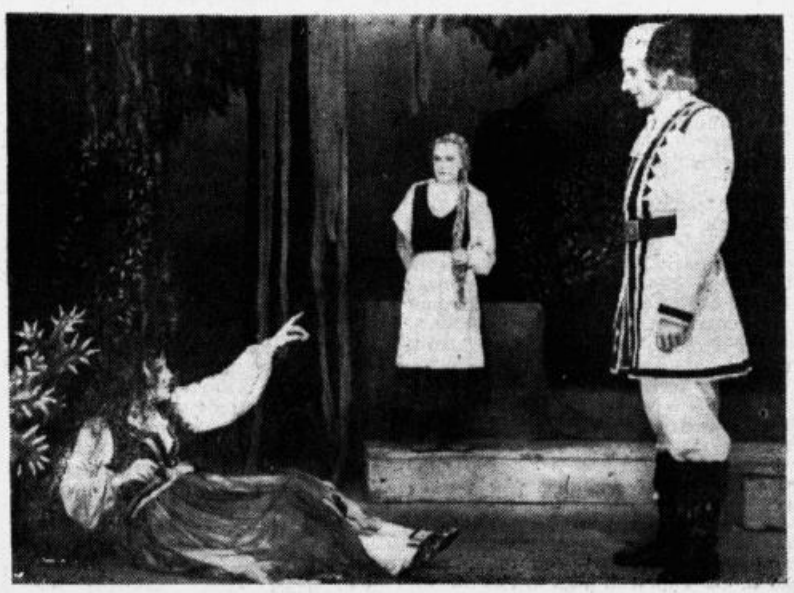

LPSR Valsts jaunatnes teatris izrāda Annas Brigaderes pasaku lugu «Maija un Paija». Attēlā: A. Priedniece (Paija), E. Baldiņa (Maija) un O. Krēsliņš (Varis)

B. Vdovenko foto

Vakar LPSR Valsts dramas teatrī notika Dorianas Slepjanas lugas «Māsas» pirmizrāde. Atjēlā: Z. Salna (Karina), A. Klinte (Ņina Sergejevna), M. Šmitchene (Edīte Ivanovna) un M. Štāle (Marija Sergejevna)

J. Krieviņa foto

BETHOVENAM VELTĪTS KONCERTS

Kārtējo Bethovena simfonisko darbu koncertu ievadīja Bethovena II simfonija. Šī kompozicija pieder Bethovena jaunības perioda darbiem. Kaut arī Adagio ievadā tāpat kā daiļskanīgajā Larghetto daļā, saklausāma zināma domu koncentrētība, simfonijas pārējās daļas mazāk bagātas idejām. Simfonija kapriza kā ritmiskajā, tā arī dinamiskajā ziņā. Tādējādi tā uzstāda atskaņotājiem lielas muzikālās prasības. Valsts filharmonijas simfoniskais orķestris diriģenta LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka L. Vīgnera vadībā spēja simfoniju pasniegt viengabalainā dinamiskā saliedējumā ar pasvītrotiem bethoveniskajiem kontrastiem (pp-ff). Atraisītāku rotaļīgumu varēja vēlēties Scherzo un Allegro molto daļās.

Bethovena koncertu klavierēm, vijolei un čellam ar orkestri C-durā, kuru dzirdējām programas otrajā daļā, atskaņoja LPSR nopelniem bagātais mākslinieks H. Brauns (klavieres), G. Brachmanis (vijole), E. Bertovskis (čello) sadarbībā ar orķestri. Izpildījums bija emocijām bagāts un smalkjutīgi saliedēts.

Programu noslēdza uvertīra «Egmonts», kurā konkretos muzikālos tēlos iemiesots varonis, kas iet bojā, lai tauta dzīvotu. Diriģents L. Vīgners prasmīgi izraisīja šos skaņu tēlus, panākdams saturīgu, labi pārskatāmu, saviļņojošu priekšnesumu.

A. Vaivarāds

—o—

Prof. N. Dauges klaviervakars

Pēdējā laikā Rīgas muzikalajā dzīvē trūka izdevības klausīties vietējo mākslinieku patstāvīgus koncertus, īpaši tas sakāms par instrumentalistiem. Tāpēc sabiedrība ar interesi uzņēma 19. februarī rīkoto LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka profesora Nikolaja Dauges klavieru vakaru. Koncerta programa bija veltīta krievu komponistiem Skrjabinam, Kabalevskim, kā arī romantiķiem Šopenam un Šumanam. Jau ar pirmo programas numuru — Šumana «Bērnu ainām» — profesors N. Dauge deva spilgtu liecību par savām skandarbu dzejiska interpretētāja spējām. «Bērnu ainas», kas meistarīgi attēlo bērna izjūtas un pārdzīvojumus, izteiksmes līdzekļu ziņā vienkāršas. Tomēr tās prasa no izpildītāja bagātu emocionalu un technisku veiksmi — īpašības, kas nenoliedzami iezīmē profesora N. Dauges mākslinieciesko personību. Arī Šumana «Karnevals» — šis kaislais protests pret sava laika konservativo sabiedrību, guva krāsainu, niansētu atskaņojumu, kaut arī reizēm varēja just zināmu nervozu sasprindzinātību.

Programas otrajā daļā no Šopena darbiem pianistam pārliecinoši izdevās «Noktirne» ar savu vētraino vidus daļu un dzimtenes ilgu pilnā balade Asdurā. Tas pats sakāms arī par abām Kabalevska prelidēm. Skrjabina darbu interpretējumā mākslinieks sasniedza savu izjūtu vispilnīgāko atraisījumu. Dzejiskās izteiksmības spējas prof. N. Dauge vēlreiz pārliecinoši apliecināja Skrjabina As-dura valsī. Savdabīgais, bet gaumīgais darbu interpretējums, daiļskanīgais tonis un augstā mākslinieciskā inteligence ir faktori, kas iezīmē prof. Nikolaja Dauges klavieru spēles stilu. Jāvēlas, lai uz Valsts filharmonijas koncertestrades biežāk dzirdētu arī citu Padomju Latvijas mākslinieku patstāvīgus koncertus.

O. L.

PADOMJU CILVĒKA TĒLS MĀKSLĀ

A. EGLĪTIS

Latviešu padomju mākslinieku izstāde, kas bija sarīkota par godu Latvijas Komunistiskās (boļševiku) partijas X kongresam, liecina par mūsu mākslinieku daiļrades idejiskā un mākslinieciskā līmeņa celšanos, par to, ka viņi savos darbos visumā cenšas parādīt mūsu dzīves īstenību.

Izstādē eksponētie darbi pieder pie labākajiem, ko mūsu mākslinieki radījuši pēdējos četros gados. Tas dod iespēju novērtēt viņu līdzšinējo darbu, atzīmēt panākumus un arī labāk saredzēt trūkumus un kļūdas. Šai izstādei sekos lielāka darbu izstāde vispirms mūsu republikā, pēc tam arī Maskavā.

Ir zināms, ka galvenā problema, kas jāatrisina padomju māksliniekiem, ir padomju cilvēka — cīnītāja, komunistiskās sabiedrības cēlēja atveidošana mākslas tēlos. Vadoties no šīs prasības, izstādē skaidri saredzama daudzu mākslinieku tieksme attēlot varonīgo padomju dzīves īstenību visā tās krāšņumā, izmantojot savā daiļradē krievu pirmsrevolucijas un padomju mākslas izcilāko sasniegumu pieredzi.

Padomju cilvēka tēls parādīts Ed. Kalniņa darbos «Jaunā bura» un «Zveja». Ed. Kalniņš mīl un pazīst zvejniekus un viņu dzīvi, asi izjūt mūsu jūrmalas ainavas savdabību. Viņa radītie zvejnieki ir darba cilvēki, kas nopietni un sasprindzināti veic savus uzdevumus. Tie ir vienkārši padomju ļaudis. Viņu tēlos iemiesotas padomju cilvēku, mūsu dzīves cēlēju labākās rakstura īpašības.

Jaunā gaismā savus iemīļotos bērnu tēlus rāda talantīgā skulptore A. Kalniņa-Briede. «Jaunais skulptors» — viņas pēdējais darbs, kas ar sekmēm eksponēts Maskavā un antifašistisko sieviešu — mākslinieču starptautiskajā izstādē Parizē, — patiesīgi un ar lielu siltumu atveido veselīgu bērnu, kas iegrimis savās interesantajās nodarbībās.

Kā raksturīgākie realisma garā veidotie gleznojumi atzīmējami A. Egles «Daugavmalas atjaunošana», A. Skrides «Kulšana» un «Asfaltētāji», K. Miesnieka un Fr. Varslavāna ainavas.

Socialistiskā realisma metodes pamatīgāka apgūšana padarījusi tuvākus dzīvei arī daudzu citu mākslinieku un tēlnieku darbus, to mākslinieku, kuri pagātnē stāvēja tuvu formalismam. Akademiķa T. Zaļkalna veidotais prof. Dr. A. Kirchenšteina portrets, K. Zemdegas «Domātājs», O. Skulmes gleznotais tautas rakstnieka Andreja Upīša portrets, H. Bobinska darinātie varonīgā pagrīdes cīnītāja, partizana Sudmaļa un stachanovietes Ķises portreti ir raksturīgi piemēri, kas liecina par šo mākslinieku cenšanos atklāt padomju cilvēka raksturīgākās īpašības. Tiesa, uzdevums visā augumā parādīt padomju cilvēku, kas tic savai lietai, nebaidās no grūtībām, kas ir karsts savas zemes patriots, — šais darbos vēl nav līdz galam atrisināts, tajos vēl izpaužas pagātnes uzskatu par mākslu paliekas. Piemēram, O. Skulmes interesanti iecerētajā Andreja Upīša portretā vēl vērojama pārāk liela aizraušanās ar gleznainību, krāsu un gaismas problemu risināšanu, atstājot novārtā tēla raksturojumu. Acīm redzot talantīgā mākslinieka vārīgākā vieta ir attēlojamā objekta rakstura atklāšana — vēl līdz galam neizdzīvotā formalisma atliekas. Šie paši trūkumi samanāmi arī Kārļa Zemdegas skulpturā «Domātājs». Sižeta nedabiskums, personaža izvēle un viņa poze neatklāj, bet gan sašaurina padomju cilvēka tēlu.

Tieksme parādīt dzīvu padomju cilvēku radījusi latviešu padomju mākslā jaunu darba žanru formu, kas attēlo darba kolektīvus, rāda cilvēkus viņu ikdienas darba gaitās vai arī atpūtā. Tādi ir Ed. Kalniņa «Baltijas flotes manevri», A. Egles «Daugavmalas atjaunošana», A. Skrides «Asfaltētāji», M. Kuzkovska «Uzvaras dienā», A. Ritova «Celulozas kombinatā» u. c. mākslinieku darbi. Šis mūsu mākslinieku daiļradē dzimstošais žanrs liecina par viņu centieniem daudzfiguru kompozicijā atklāt padomju cilvēka tēla bagātību un daudzveidību, paplašinot ar to uzskatu par sadzīves ainu. Tiesa, minētajos darbos vēl ir daudz vispārēja, tikai aptuveni iezīmēta, īpaši atsevišķu tēlu raksturojumos. Taču visi šie darbi ir sākums tam jaunajam, vērtīgajam mūsu mākslā, kas liecina par atbrīvošanos no katram formalisma paliekām, kas mantotas no kapitalistiskās sabiedrības, par socialistiskā realisma metodes apgūšanu.

No otras puses, izstādē skaidri pierādījās, cik nepamatota bija dažiem mūsu mākslinieki piedēvētā latviešu mākslas «korifeju» reputacija. Rietumeiropas buržuaziskās mākslas dievināšana un nevēlēšanās apgūt latviešu un krievu mākslas realistiskās tradicijas noveda pie tā, ka daļa no šiem atzītajiem «korifejiem» — G. Eliass, J. Liepiņš, K. Fridrichsons, E. Melderis — izrādījās nespējīgi pildīt jaunās pieaugošās prasības, ko viņiem uzstāda padomju tauta. Lūk, tāpēc viņi arī nespēja dot izstādei jaunus darbus.

Skatītājs vienaldzīgi paiet garām arī L. Svempa «krāsainajiem» darbiem. Mākslinieka izstādītās jaunās ainavas liecina par to, ka viņš loti lēni apgūst īsto realistisko mākslu. Apvaldīts krāsu tonējums, saglabājot veco peizaža traktējumu, būtībā viņa daiļradē neko neizmaina. Mākslinieku savienības vadības un mākslinieku kolektiva bezprincipiālā, samierinošā izturēšanās pret šo «korifeju» formalistiskajiem paņēmieniem ir nopietns šķērslis jaunu vērtīgu, mūsu tautas cienīgu mākslas darbu radīšanai. Ar boļševistiskas kritikas un paškritikas palīdzību šis šķērslis jāpārvar, jāpalīdz šiem mākslinieki em atbrīvoties no visa, kas traucē viņu mākslu kalpot padomju tautas grandiozajiem mērķiem.

Padomju cilvēks mākslā jārāda jauniem paņēmieniem — tikai tā varēs atklāt viņa jaunās rakstura īpašības, viņa domu un jūtu cildenumu. Mūsu mākslinieki em jāsaprot, ka formalistiskā māksla nevienam nav vajadzīga, ka tikai idejiskā un mākslinieciskā ziņā augstvērtīgi darbi var apmierināt padomju tautas prasības.

TAUTAS DZEJAS PĒRLE

OTO KŪSINENS

«Kalevalas» rūnās atspoguļota galvenokārt darba ļaužu pirmatnējās kopienas dzimts sabiedrība, — pareizāk pirmatnējās kopienas dzimts iekārta tās izīrāšanās sākuma stadijā, — sabiedrība, kuru Markss un Engelss raksturoja kā «pirmatnējo komunismu».

Bet pasaules literaturā tautas dzejas pērle — «Kalevala» parādījās tikai pirms simts gadiem. 1849. gadā iznāca «Kalevalas» pilnīgais izdevums, kurā ietilpa 50 rūnas (episkas dziesmas). Pasaules literaturai par šo izdevumu jāpateicas vienkāršam lauku ārstam, lauku skrodera dēlam Eliasam Lenrotam.

Lenrots bieži devās Karelijas zemes iekšienē, lai vāktu rūnas, un tur no daudziem dziedātājiem pierakstīja simtiem episku rūnu, lirisku dziesmu un apvārdojumu. No tiem viņš 1825. gadā sastādīja pirmo, nepilnīgo epa izdevumu.

Tomēr Lenrots neapmierinājās ar šo pirmo savākumu un ar neatslābstošu enerģiju turpināja savus tautas epu meklējumus. Vēlāk viņš izmantoja arī citu rūnu vācēju pierakstus. No neskaitāmiem variantiem un gatavām poemām izmeklējis labāko, Lenrots savienoja un sasaistīja tās. Tā bija sastādīts «Kalevalas» pilnīgā izdevuma teksts.

«Šo poemu dzimtene, — rakstīja Lenrots, — ir Karelija abās pusēs Somijas un Krievijas valsts robežai.» Gandrīz visas tautas poemas, no kurām sastādīta «Kalevala», pierakstītas teritorijā, kas pieder Karelu-Somu Padomju Socialistiskajai Republikai. «Labākais un bagātākais rūnu šūpulis, — pasvītroja Lenrots «Kalevalas» priekšvārdā, — katrā ziņā ir Vuokiniemas draudze Baltjūras vai Archangelskas guberņā.» Šis labākais un bagātākais rūnu šūpulis tagad nosaukts par «Kalevalas rajonu».

Eliass Lenrots un viņa laika biedri uzskatīja par neapšaubāmu, ka «Kalevalas» rūnas radušās karelu tautā. Bet pēc Lenrota nāves pret šo uzskatu vērsās ar niknu kritiku. Aprobežotie somu nacionalistiskie folkloristi nekādi negribēja atzīt, ka tautas daiļrades izcilais darbs «Kalevala», — vērtīgākais no visa, kas radīts somu valodā, — varēja rasties ārpus Somijas.

Taču buržuazisko nacionalistu ilggadīgās pūles pierādīt nepierādāmo neko nedeva. Rietumu Somijā nav atrasta nevienа rūna, kas attiektos uz «Kalevalas» tematiku. Tur vispār nav atrastas episkas varoņdziesmas, kaut gan tās meklētas, sākot jau ar 16. g. s.

Rūnas, no kurām sastādīta «Kalevala», ir īsta tautas poezija. Vispirms tāpēc, ka šo rūnu dziedātāji bija nevis profesionali dziedātāji, bet vienkāršie ļaudis no tautas vidus, kuri no paaudzes uz paaudzi dziedāja rūnas vajas brīžos, atpūšoties pēc smaga darba. Otrkārt, šīs rūnas nav sacerētas un nav izpildītas aristokratijas uzjautrināšanai, bet gan raditas par prieku darba tautai. Treškārt, rūnas stāsta par sabiedrību, kurā nebija aristokratijas, par varoņiem, kas cēlušies no darba tautas. Tādā kārtā «Kalevala» ir īsta tautas dzeja kā satura ziņā, tā arī pēc formas, pēc savas ideoloģijas un pēc visa sava gara.

«Kalevalas» rūnu pamata sižets ir cīņa starp Kalevalas tautu un Pohjolu. Kalevalas iedzīvotāji cieni darbu, zināšanas, rūnas, dziesmas, muziku un skaistumu. Pohjola ir tumsas valsts. Tā ir ļaunu burvju un raganu mītne. Louhi — visbaismīgākā ragana — ir skaudības, ieķāres un varaskārības iemiesojums.

«Kalevalas» varoņu cīņa pret Louhi un Pohjolu par visas savas tautas laimi — ir epa galvenā tēma.

Louhi ieguvusi brīnumdzirnavas Sampo, kuras strādā nepārtraukti, ražojot produktus. Sampo ir Kalevalas meistara, izcilā kalēja Ilmarinena darinājums. To mechanisms ir tik apbrīnojams, ka pats meistars vairs nevar izgatavot tās otrreiz. «Kalevalas» varoņi izrauj Sampo no Pohjolas klints alas, kur tās glabājas aiz deviņām atslēgām, pārnes uz sava kuģa, lai aizvestu uz Kalevalu un likt tām kalpot visai tautai. Pohjolas karavīri sāk dzīties pakaļ. Sākas drausmīga kauja, kuras karstumā Sampo ievelas jūrā un sadrūp gabalos.

Gudrais kalevaliešu vadonis apbrīnojamais dziedātājs Veinemeinens vāc jūras krastā viļņu izskalotos Sampo gabalus, cerībā, ka tos kaut kādā veidā varēs izlietot tautas labā. Tā arī notiek. Tas briesmīgi sarūgtina Louhi. Viņa uzlaiž kalevaliešu mājokļiem šausmīgas lipīgas slimības, bet Veinemeinens izārstē slimos. Tad Louhi uzmodina mežā lāci, lai tas iznīcina kalevaliešu lopus. Bet Veinemeinens ar pīķi, ko izkalis Ilmarinens, nogalina lāci. Louhi nozog sauli un mēnesi un ieslēdz tos Pohjolas kalnā, lai kalevalieši nomirtu tumšā un salā. Veinemeinens dodas uz Pohjolu, lai atbrīvotu sauli. Galu galā uzvaru gūst Veinemeinens. Saule un mēness atkal sāk spīdēt par prieku un patiku ļaudīm. Tā beidzas cīņa starp Kalevalu un Pohjolu, cīņa, ap kuru saistās viss poemas bagātais idejiskais saturs.

«Kalevalas» varoņi nav dievi, bet cilvēki. Epā darbojošās mitoloģiskās būtnes un dažādi «gari» ir tikai nenoteikti dabas spēku personificējumi. Gluži otrādi, epa varoņi ir personības, kas dzīvo pilnīgu dzīvi. Tiesa, viņu tēlos var samanīt dažas pazīmes, kas palikušas no seno laikmetu mitoloģiskām teiksmām un maģiskiem uzskatiem. Sevišķi Veinemeinena dzimšana un viņa pirmie darbi divās rūnās «Kalevalas» sākumā tīti mitoloģisku teiksmu plīvurā. Tikai sākot ar trešo rūnu, Veinemeinena darbība un pārējie epa notikumi daudz reālāk izvēršas uz stingra pamata, pirmatnējās sabiedrības apstākļos.

Kaut arī «Kalevalas» varoņi ir cilvēki, viņi ir neparasti cilvēki. Tautas dzejiskā daiļrade, kas gadsimtu plūsmā radījusi šos varonīgos raksturus, bez šaubām, apveltījusi tos ar daudzu īstenībā bijušu, mums nepazīstamu personību īpašībām. Bet tai pašā laikā tautas fantazija piedeva viņas radīto varoņu tēliem tādu spēka pārpilnību, aktivitati un gudrību, kādas īstenībā nevarēja būt nevienam no viņu prototipiem. Katrā no viņiem ir kaut kas neparasts, par ko brīnījās un ko apbrīnoja tauta. Tieši tāpēc arī tauta dziedāja par viņiem un viņu varoņdarbiem savas nemirstīgās dziesmas.

«Kalevalas» galvenais varonis ir Veinemeinens — izcilais dziesminieks, kas kļūst par uzvarām vainagotu savas tautas vadoni cīņā pret Pohjolas tumšajiem spēkiem. Rūnās viņš darbojas arī kā ļoti daudzpusīgām spējām apveltīts strādnieks: kā arājs, mednieks, zvejnieks, kokļu izgatavošanas meistars, slimo dziedinātājs, laivas būvētājs un piedzīvojis jūrnieks. Bet pirmām kārtām viņš ir apbrīnojams dziesminieks, «drosmīgs dzejnieks» un lielā muzikas meistars.

Veinemeinena kā dziedātāja slava balstās ne tikai uz dziedāšanas mākslu, bet arī uz viņa bagātīgajām zināšanām. Tautas vidū viņš ir slavens kā «gaišreģis», kurš redz tālu gan pagātnē, gan nākotnē.

Trauksmaina aktivitate Veinemeinenā apvienojas ar tālredzīgu apdomību. Viņš — gudrības iemiesojums.

Veinemeinens ir «Kalevalas» varoņu kara gājiena pēc Sampo iniciators un vadītājs. Viņa gudrībai un varoņdarbiem ir izšķiroša nozīme kā šī kara gājiena dažādos posmos, tā arī visās turpmākajās kaujās par Kalevalas tautas paglābšanu no Louhi ļaundarībām.

Otrs apbrīnojams «Kalevalas» varonis ir Ilmarinens — slavenais Kalevalas kalējs. Viņš ir stalts vīrietis spēka gados. Kluss, mierīgs, sirsnīgs un ļoti nopietns. Lēns izdarībās un ne visai viegli ķeras pie jauna uzdevuma, ja tas neattiecas uz kalēja darbu. Bet smēdē viņš ir savā stihijā. Viņš kaļ caurām dienām, nereti uz ilgāku laiku aizmirstot apkārtējo pasauli. Viņš kaļ zobenus, pīķus, arklus, izkaptis, nažus, — visu ko, pat gredzenus un citas sieviešu rotaslietas. Viņš ir īsts sava amata virtuozs.

Ilmarinena lielākais meistardarbs ir dzirnavas Sampo. Tieši par tām kareļu tauta savās rūnās uz gadu simteņiem izslavējusi kalēju Ilmarinenu. Varoņu kara gājienā pēc Sampo, tāpat kā citos gadījumos, Ilmarinens ir tuvākais Veinemeinena cīņu biedrs, uzticīgs viņa ieroču biedrs. Viņš nav apveltīts vadoņa īpašībām, bet viņš ir vīrišķīgs un neloģēms karavīrs, nerunājot nemaz par to, ka viņš ir neatvietojams kā brīnišķīgs kalevaliešu ieroču meistars.

Interesants arī Kullervo, Kalervo dēla tēls. Dažādi pārbaudījumi, ar ko viņš sastopas savā ērkšķainajā verga ceļā, rada Kullervo nedziestošu naidu, tieksmi pēc atriebības. Un viņš tiešām sasniedz mērķi: iznīcina savu bijušā kunga Untamo mitekli. Bet Kullervo bija tikai vergs atriebējs, vientuļš dumpinieks, kas galu galā izrādās ārpus sabiedrības.

Pēc sava ideoloģiskā satura būtiskajā daļā «Kalevala» ir tautas nākotnes attēlojums pagātnes tēlos. «Kalevalas» varoņu tēlos, pirmām kārtām Veinemeinena un Ilmarinena tēlos, pirmatnējā tauta sakopoja daudz sociali vērtīgu īpašību. Un pretēji tam, Louhi un citu Pohjolas iemītnieku tēlos sakoncentrētas galvenokārt sociali negatīvas īpašības, nenovīdīgas tieksmes. Vēršoties pret Louhi skaudību, iekāri un varaskāri, «Kalevalas» varoņi cīnās par visas tautas laimi. Kad viņi apstrīd Louhi vienas pašas tiesības uz Sampo, mēs saprotam to kā viņu cīņu pret privatīpašuma principu. Cīnoties par Sampo iegūšanu, viņi cenšas šo lielāko ražošanas technikas sasniegumu likt kalpot visas tautas labā. Kad beidzot Veinemeinens savā atvadu dziesmā paredz, ka pienāks arī tāds laiks, kad viņš būs vajadzīgs, lai uzbūvētu jaunu Sampo, tad šeit Sampo tieši parādīts kā vērtīgs nākotnes ražošanas technikas meehanisms, kā «mūžīgas laimes sākums».

Daudzām rūnām ir tāds raksturs, ka mūslaiku lasītājam tās atklājas un rada viņa interesi tikai, ja tās saprot tēlaini. Tādas ir ne tikai rūnas par Sampo, bet arī rūnu cikls, kuru sižetā likta «cīņa par gaismu». Ja tās saprot burtiski, tad stāsts par šīs cīņas izcelšanos atgādina naivu pasaku par to, kā godkārīgā Pohjolas ragana nozaga kalevaliešiem sauli un mēnesi. Vai var domāt, ka senie kareļi kaut kad ticējuši šīs naivās teiksmas realitatei? Kas to lai zina! Tik tālos ziemeļu apgabalos, kur viņi dzīvoja, saule vēlā rudenī ne reti paslēpās no viņiem uz vairākām nedēļām. Šis apstāklis, kā arī viņiem neizprotamās saules un mēneša aptumšošanās varēja radīt viņos bailes, ka saule var pazust uz ilgu laiku. Nav izslēgts, ka tieši šādas nemiera jūtas varēja piespiest pirmatnējo cilvēku ja ne noticēt, tad katrā ziņā nopietnāk izturēties pret ticējumu par saules un mēneša «nozagšanu», nekā pret to izturas mūslaiku cilvēks.

Bet lai tas būtu kā būdams, mūslaiku lasītājs minēto rūnu saturu, katrā ziņā, uzņem tikai kā cīņas par gaismu starp Kalevalas un Pohjolas spēkiem tēlainu atstāstījumu. Tādā izpratnē stāstījums attiecīgās «Kalevalas» rūnās gūst dziļu saturu: kalevalieši — gaismas tauta — uzvar tumsas varu, ko pārstāv Pohjola.

Par nožēlošanu «Kalevalas» kompozicijā iekļuvuši daži tās vispārējam raksturam sveši elementi, kas radušies daudz vēlāk, piemēram, vairāki desmiti kristīgi reliģioza satura pantu. Šādus svešus elementus, kuru «Kalevalā» nav tik daudz, lasītājs pats viegli atšķirs no senajām rūnām. «Kalevala» ir brīva no garīdzniecības uzspiestā verdziskas padevības, dievbijības un velna bijības gara, no padevīgas paklausības dievam, kā arī laicīgiem un baznīcas valdniekiem.

«Kalevala» nav tikai pagātnes piemineklis pasaules literaturā. Tās iespaids, bez šaubām, arvien vēl var labvēlīgi iespaidot dzejas attīstību un padarīt bagātāku progresivo kulturu.

Nekas tik dziļi neizprata «Kalevalu» kā lielais padomju rakstnieks A. M. Gorkijs, kurš daudzos gadījumos vērsa padomju sabiedrības jaunās paaudzes, tai skaitā padomju rakstnieku un dzejnieku uzmanību uz «Kalevalu», tāpat kā uz visām citu seno tautu vērtīgām poemām.

Iepazīstoties ar «Kalevalas» poeziju, jaunatne var gūt daudzus radošus ierosinājumus. Tā var atrast tajā arī ne mazums tādu dzejisku vērtību, kuras šī raksta apmēros nevarēja pieminēt.

«Kalevala» māca, ka īsts dziesminieks ir tas, kurš savā dziesmā ir progresīvs cīnītājs par sabiedrības progresu, ir karognesējs, kas aicina tautu uz priekšu.

Padomju Socialistiskās Karelijas, «Kalevalas» dzejas dzimtenes, tauta sevišķi laimīga par to, ka tai lielās Padomju Savienības tautu draudzīgajā saimē, pateicoties boļševiku partijas leņiniski staļiniskajai nacionalajai politikai, ir neaptveramas iespējas savas materiālās un garīgās kulturas tālākai vispusīgai attīstībai.

V. Ļebedevs-Kumačs

Pirms dažām dienām padomju rakstnieku saime zaudēja plaši pazīstamu krievu padomju dzejnieku — dziesminieku Vasiliju Ļebedevu-Kumaču.

Padomju tautai V. Ļebedevs-Kumačs pazīstams kā daudzu skaistu un popularu padomju dziesmu autors. Katram padomju cilvēkam ir pazīstamas V. Ļebedeva-Kumača radītās dziesmas: «Dziesma par Dzimteni», «Svētais karš», «Maskava maijā», «Jautro zēnu marš», «Jautrais vējš» un daudzas citas. Šīs dziesmas ar vienādu spēku skanējušas un skanēs visās padomju republikās, apgabalos, visās mūsu zemes pilsētās un ciemos, jo tās ir tuvas tautai, jo darba ļaudīm tās dod ierosmi varonīgam darbam, iedvesmo cīņām par komunismu.

V. Ļebedeva-Kumača nāve ir smaga zaudējums arī latviešu tautai. Vēl tad, kad pāri Latvijai gūlās smaga buržuaziskās reakcijas nakts, kad labākajiem tautas dēliem un meitām, cīnoties pret apspiedējiem, nācās slēpties dziļā zemgrīdē, — tai laikā pāri robežai no Maskavas bija sadzirdamas Vasilija Ļebedeva-Kumača spēka un ticības pilnās dziesmas — «Dziesma par Dzimteni», «Jautrais vējš», «Ja rīt būs karš» un citas. Tanīs Latvijas darba ļaudis saklausīja padomju zemes milzīgos plašumus, tās varenumu un neuzvaramību; šinīs dziesmās ikviens darba cilvēks dzirdēja aicinājumu cīnīties par savas tautas brīvību, nezaudēt cerību uzvarai, būt izturīgiem, nākotnes cerību pilniem. Ne velti jaunatnes sanāksmēs toreiz atskanēja V. Ļebedeva-Kumača sacerētā dziesma par mūsu vareno Dzimteni; ne velti Baltlatvijas kalpi terorizēja ikvienu šīs dziesmas dziedātāju. Bet revolucionaro jaunatni tas nevarēja iebaidīt, tā nepārstāja skandināt cīņas dziesmas.

Ar cildenu spēku V. Ļebedeva-Kumača dziesmas skanēja Tēvijas kara gados. Tās iedvesmoja cīnītājus varonībai un uzvarām. Tagad, Staļina piecgades ceitniecības gados viņa patriotiskās dziesmas sauc mūs uz priekšu, uz komunismu. Galvenais V. Ļebedeva-Kumača dziesmu spēks ir to kvēlajā padomju patriotismā, vienkāršībā, tautiskumā. Ikviena viņa dziesma ir cieši saistīta ar savas tautas dzīvi, tās cīņām un uzdevumiem, ikviena viņa dziesma aicina vēl kvēlāk mīlēt padomju zemi un tautu, dižo Ļeņina-Staļina partiju.

Padomju valdība, boļševiku partija augstu novērtēja V. Ļebedeva-Kumača nopelnus padomju dzejas laukā, apbalvoja viņu ar Sarkanā Karoga, Sarkanās zvaigznes, Goda zīmes ordeņiem un daudzām medaļām. V. Ļebedevs-Kumačs saņēmis padomju valdības un tautas augstāko balvu — Staļina premiju.

Kā dzejnieks un cīnītājs V. Ļebedevs-Kumačs visus savus radošos spēkus atdevis padomju zemes varenības nostiprināšanai un ar savu dzīvi un darbu pierādījis, ka kalpot mākslai nozīmē — vienmēr iet kopsolī ar tautu, sekmēt tās cīņu par biedra Staļina plānu iemiesojumu dzīvē.

Grāmatu apskats

„Mani biedri"

Arkadijs Gaidars. «Mani biedri». Tulkojusi M. Paula. Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1948.

Lielā Oktobra skaudrajās dienās dzima jauns cilvēks ar jaunām rakstura īpašībām. Tas bija padomju cilvēks, kas izgāja cīņā pret pagātnes tumsu, cīņā par jaunu pasauli. Šodien padomju cilvēki pilni pārliecības saviem spēkiem, aizrautīgi ceļ gaišo komunisma ēku. A. Gaidara stāstos pārliecinoši redzam, kā veidojās un cīņu ugunīs rūdījās šīsdienas komunisma ēkas celēju raksturi pilsoņu kara gados un īsi pēc tam. Visur brāzmoja asa šķiru cīņa. Cīņā ieklāvās arī bērni un jaunieši.

Stāstā «R. K. P.» darbība norisinās Ukrainas sādžā, pilsoņu kara laikā. Visapkārt trako dažādas kontrrevolucionāras baltgvardu bandas, kas cīnijās pret Sarkano Armiju. Tādos apstākļos, un visu uzmanīgi vērodams, aug sādžas zēns Dimka. Dienas paiet dažādās kara spēlēs. Bet tad mājās ierodas Lielgalvis, kas dezertējis no Sarkanās Armijas. Viņš sāk sist Dimku. Dimka kopā ar mazo klaidoni bezpajumtnieku Ziganu, ar kuru viņš nejauši iepazīstas, gatavojas doties pasaulē. Autors pārliecinoši tēlojumā parāda, kā viņi meklē ceļu no dzīves dumbrāja. Tad viņi nejauši atklāj šķūni noslēpušos ievainoto Sarkanās Armijas virsnieku. Viņi dara visu, lai glābtu un apgādātu ievainoto. Kad dezertieris Lielgalvis dodas pie baltgvardu bandas, lai tai paziņotu, ka sādžā slēpjas ievainotais boļševiks, tad Žigans steidzas uz pilsētu, kuru atkal ieņēmusi Sarkanā Armija, lai atvestu palīgus. Žigana gājiens, kaut arī saistīts ar dažādiem dramatiskiem notikumiem, beidzas labvēlīgi. Sarkanās Armijas nodaļa izglābj savu priekšnieku un iznīcina bandu.

Dziļa dramatisma caurausts stāsts «Ceturtā blindaža». Divi zēni un meitene sēņojot ieklīst artileristu apmācības laukumā. Viņi jau sen ilgojušies apmeklēt kalnā redzamās dzirnavas, baznīcu un dažas mājiņas, ko apšauda sarkanarmieši. Bet bērni to nezina. Viņi mierīgi rotaļājas un beidzot ieiet blindažā. Sākas apšaude... Bērni pirmajā uztraukumā raud. Tad Koļa, kas bija gājiena iniciators, sāk mierināt savus draugus: «Mēs, lūk, cik dziļi sēžam! Sienas no akmens un dzelzs griesti. Neraudiet, Ņura un Vasja!» Drīz vien viņš ieteic uzdziedāt kādu dziesmu. Un Ņura sāk savas mātes mīļāko dziesmu. Dziesmas liek aizmirst apšaudi. Tad Ņura stāsta par savu tēvu — sarkano kazaku, ko nogalinājuši baltie. Tā paiet laiks, un, kad apšaude uz laiku apklust, bērni metas no blindažas laukā un steidzas uz mājām.

Sarkanarmieši bērnus aizved pie baterijas komandiera un tas, uzzinājis, ka viņi sēdējuši ceturtajā blindažā, var tikai atkārtot: «Ceturtajā blindažā! Bet mēs taču tieši šo iecirkni apšaudījām. Nabaga bērni!» Bērni saprot tās briesmas, kuras pārdzīvojuši. Viņi kļuvuši vīrišķīgāki. Pārdzīvotais uz mūžu iegūlies sirdī. Turpmāk viņi zināsi: cīņā pret grūtībām, briesmām jāiet ar drosmi, ticību uzvarai.

Interesants arī stāsts «Dūmi mežā». Diversanti, kas pārgājuši robežu, aizdedzina mežu, lai reizē ar to nodedzinātu padomju cilvēku celto rūpnīcu. Bazē neatgriežas arī padomju lidotājs, kas bija izlidojis apskatīt ugunsgrēka rajonu: diversanti sašauj benzīna tvertni, un lidmašīna spiesta nolaisties mežā.

Zēns Vladimirs nejauši atpaliek no automašīnas un apmaldās mežā. Viņš atrod ievainoto lidotāju. Lidotājs uzdod zēnam steigties un paziņot viņa un diversantu atrašanās vietu. A. Gaidars spēcīgā tēlojumā rāda, ko pārdzīvo zēns, kā viņš cenšas izpildīt un izpilda savu uzdevumu.

Tādi ir šīs skaistās grāmatas varoņi — lielo cīņu ugunīs dzimušie varoņi. Nav šaubu, ka «Mani biedri» jaunatnes grāmatu plauktā ieņems cieņījamu vietu.

R. Aizpurietis

„Pēdējā robeža"

Hovards Fasts. «Pēdējā robeža.» Romans. Tulkojusi Anna Bauga. Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1948. g.

Brīvība! Šis vārds cilvēkam ir allaž bijis visdārgākais vārds, jo — kas gan būtu cilvēks bez brīvības? Brīvība sevišķi dārga katram padomju cilvēkam, jo tieši viņam bijis tik daudz jācīnās par brīvību, īstu brīvību un vienlīdzību tautām, kuras to ieguvušas kā dārgu balvu padomju iekārtā.

Nupat latviskā tulkojumā iznākusi progresīvā amerikaņu rakstnieka Hovarda Fasta grāmata «Pēdējā robeža» spilgti rāda, cik rupji un nežēlīgi tautu brīvību apspiež amerikaņu buržuazija.

Indiāņu jautājums, ko Fasts licis savā romana pamatā, ir svarīgs, bet visai maz noskaidrots jautājums ASV vēsturē, jo buržuaziskie vēsturnieki un rakstnieki visādiem līdzekļiem cenšas šo jautājumu sagrozīt un vīlīt.

Indiāņi — senie Amerikas brīvie iedzīvotāji. Kolonizatoru iebrukums viņiem maksāja ciešanas, postu, nāvi. Amerikaņu buržuazija pret indiāņiem izturējās neaprakstāmi nežēlīgi, zemes senos iedzīvotājus iznīcināja kā zvērus. Kad kolonizacija 19. g. s. otrā pusē bija pabeigta, indiāņus sadzina t. s. rezervacijas nometnēs, kuras tie nedrīkstēja atstāt. Atrauti no savas agrākās dzīvesvietas un novietoti dažkārt pavisam nepierastos klimata apstākļos, paklauti slimībām, badam, indiāņi, sevišķi viņu mazie bērni, mira simtiem un tūkstošiem. Ar visbriesmīgāko cinismu Indiāņu pārvaldes darbinieki deklarēja: «Labs indiānis ir tikai miris indiānis». Indiāņu iznīcināšana ir melnākā lappuse ASV vēsturē, kas raksturo amerikaņu buržuaziju kā vistumsonīgākos reakcionarus un rasistus.

Fasta romans «Pēdējā robeža» veltīts kādai no pēdējām ASV regulārā karaspēka sadursmēm ar vienu no indiāņu ciltīm — šaijeniem 1878. gadā, kad šaijeni, nevarēdami ilgāk panest neciešamos rezervacijas apstākļus, devās uz savu seno dzimteni ziemeļos, pie Kanadas robežām. Fasta romans nav Kupera vai Longfello idealizēto sacerējumu atdarinājums. Fasts rāda indiāņus kā cilvēkus, kuriem par visu dārgāka brīvība, rāda viņus kā vīrišķīgus cilvēkus ar saliedēta kolektīva iezīmēm, kuri savā iekšējā dzīvē nepazīst apspiestību un uzkundzēšanos. Indiāņus Fasts labi raksturo sarunā, kas notiek starp amerikaņu aģentu Mailsu un indiāni Mazo Vilku. Pēdējais ir ciltsvadonis un grib dabūt atļauju atgriezties savā dzimtenē, par ko amerikaņu ierēdnis negrib ne dzirdēt.

«Cik ilgi mums būs jāpaliek šeit? — apvaicājas iesāka Mazais Vilks, nepacelot balsi. — Tik ilgi kamēr mēs visi apmirsim? Tu smejies par manu tautu, kas sēž savās tipi (būdās — P. Z.), bet ko tu gribi lai tā dara? Medīt — tas ir mūsu darbs. Mēs tā vienmēr esam dzīvojuši un nekad neesam cietuši badu. Tāpēc ka kopš senseniem laikiem esam dzīvojuši paši savā zemē, pļavu un kalnu, un priežu mežu zemē. Tur nebija slimību un reti kāds mira. Kopš mēs esam šeit, mēs esam slimi un daudzi mirst. Vai tas ir kāds noziegums, ka cilvēks grib atgriezties dzimtenē?»

Kā barga apsūdzība skan šie vecā indiāņa vārdi. Bet kvakerim misionaram Mailsam tā ir tukša skaņa, tāpat kā tā ir tukša skaņa arī garnizona priekšniekam pulkvedim Meizneram, kas ir ļauns un nežēlīgs karjerists un tikai meklē iegansta, lai varētu vērst ieročus pret indiāņiem. Kad indiāņi atstāj rezervaciju un dodas uz ziemeļiem tiem pakaļ sūta veselu diviziju regulārā karaspēka, kas uzsāk vajāšanu. Neskatoties uz amerikaņu skaitlisko un technisko pārsvaru, indiāņiem izdodas izlauzties uz ziemeļiem.

Kā autors pēcvārdā raksta, visas romanā darbojošās galvenās personas un notikumi dibināti uz rūpīgi un ilgi pētītiem faktiem un visi notēlotie cilvēki, izņemot kapteiņi Merreju, ir dzīvi cilvēki, kas dzīvojuši un rīkojušies tā, kā tas parādīts grāmatā.

Tieši šī vēsturiskā precizitate izcel grāmatas nozīmi, kuras idejiskais saturs to cieši saista ar mūsu laikiem, kad amerikaņu imperialisti pastiprināti cenšas uzmestīties citām tautām par kaklakungiem.

Fasta «Pēdējā robeža» ir ievērojams ieguvums pasaules progresīvajā literaturā. Šis stāsts par saujiņu indiāņu, kas spēja varonīgi cīnīties pret saviem verdzinātājiem, ir vērtīgs liecinājums par amerikaņu «demokratijas» reakcionaro būtību, pierādījums tam, ka kapitalisma apstākļos nacionalais jautājums nav atrisināms. Šo jautājumu atrisināt iespējams un tas ir taisnīgi atrisināts vienīgi socialisma zemē.

P. Zeile

Mierīgais dīķis

V. GRIGORS

Runādams Latvijas K(b)P X kongresā, biedrs A. Pelše bargi, bet taisnīgi kritizēja Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas instituta darbu. Viņš runāja par to, ka Instituta darbinieki nav pacēluši cīņas karogu pret marksismam-leninismam naidīgām ekonomiskajām «teorijām», ka tautas saimniecības svarīgākās problemas palikušas ārpus Instituta uzmanības sferas, ka «Instituts nepiedodami atpalicis no republikas aktualajām prasībām.»

Bet Instituta vadība ir citādās, daudz augstākās domās par savu darbu. Vienā no pēdējiem Instituta sienas avīzes numuriem publicēts direktora b. Kovalevska raksts, kurā burtiski pateikts: «1948. gads bija lūzuma gads mūsu instituta darbā. Gada laikā būtībā radīta vadoša Padomju Latvijas zinātniski pētnieciska iestāde. Pēc iespiedlokšņu apmēra instituta plāns 1948. gadam izpildīts par 139 proc. Biedri Klaips, Peremikins, Kvasnickis, Rudzītis, Kirilovs pabeiguši pirmos piecus zinātniski pētnieciskos darbus.»

Šie apgalvojumi runā pretī patiesajam stāvoklim Institutā. No uzskaitītajiem pieciem darbiem mums bija iespējams iepazīties tikai ar trim, jo divi no tiem (Rudzīša un Kirilova) nebija pat pārrakstīti, — atradās dažādu papildinājumu procesā. Bet tas vēl nav viss. Par pabeigtiem darbiem uzskatāmi tikai tādi, kas apstiprināti Instituta padomē, bet tas nav izdarīts ne ar vienu no minētajiem darbiem, tātad nevienu no tiem nevar uzskatīt par pabeigtu. Lūk, kā izskatās Instituta plāna «izpildīšana» pēr 139 proc. Turklāt — zinātniski pētnieciska darba plāna izpildes mērošana pēc iespiedlokšņu skaita paţi par sevi ir visai naivs pasākums.

Tai pašā rakstā Instituta direktors palielās ar prof. Udačina darba «Padomju zemes reforma Latvijā» izdošanu «virs plāna». Maskavas profesors Udačins šo temu izvēlējās doktora disertacijas aizstāvēšanai un darbu veica bez jebkāda sakara ar Institutu, kura darbinieks viņš nekad nav bijis. Disertacija aizstāvēta Maskavā, tā tikai izdota Rīgā. Instituta līdzdalība šā darba radīšanā izpaužas vienīgi ar to, ka uz grāmatas atzīmēta Instituta marka. Prof. Kovalevska valodā tas ir «virsplāna» darbs, bet padomju ļaudis tādas lietas sauc citādi — tā ir miglas pūšana acīs.

Pat ja pieņemtu, ka Instituta direktors savā rakstā teicis patiesību, arī tad būtu jāatzīst, ka Instituts paveicis ļoti maz: pieci darbi divi ar pus gadu laikā — tas ir nožēlojams skaitlis.

Socialistiskai plānošanai ir izšķiroša nozīme mūsu zemes ekonomikā. Pareizs, rūpīgi pārdomāts plāns nepieciešams ikvienam uzņēmumam, iestādei, institūtam. Lai jau kam, bet ekonomistiem tas bija labi jāzina. Bet, iepazīstoties ar Ekonomikas instituta tematiskajiem plāniem, pārliecināmies, ka tā vadītāji acīm redzot šo patiesību vēl līdz šim nav izpratuši.

Pagājušā, 1948. gada Instituta darba plānā bija paredzētas 26 temas. Jāatzīmē, ka 1947. gadā bija ieplānotas tikai 9 temas, kaut gan neviena no tām nebija līdz galam izstrādāta. Taču tas netraucēja Instituta jauno vadību b. Kovaļevska personā, kas par direktoru tika iecelts 1947. gada beigās, tematisko plānu trīskāršot, pavadot to ar daudzsološām deklarācijām par darba pārkārtošanu. Institutā ir tikai 16 vadoši zinātniskie darbinieki, ieskaitot direkciju, sektoru vadītājus un vecākos zinātniskos līdzstrādniekus. Tātad zināmai daļai no viņiem bija jāstrādā pie divām temām, kas mūsu zinātnisko iestāžu praksē visai rets gadījums. Instituta direktoram b. Kovaļevskim skaitās 3 temas, pie tikpat liela problēmu skaita, ja ticēt plānam, strādā arī Starodubskis, Rudzītis, Motrovs. Četriem citiem darbiniekiem uzdots pa divām temām katram. Tāpēc nav brīnums, ka daudzi no šiem darbiem ieilguši jau no 1946. gada.

Daudz trūkumu arī pašā tematikā. Pirmkārt, uzkrīt paralelisms. Pagājušā gada plānā bija šādas temas: «Kurināmā enerģetiskā bilance Latvijā pašlaik un perspektīvā», «LPSR enerģetikas resursi» un «Kurināmā resursi Latvijā pašlaik un to izmantošana». Tad, lūk, divas citas temas: «Buržuaziski fašistiskās Latvijas ekonomiskās politikas kritika» un «Buržuaziskā Latvija kā kapitalistisko valstu agrārais un izejvielu piedēklis.» Arī šīs temas veltītas vienai un tai pašai problēmai. Jāpiezīmē, ka pirmās no šīm divām temām Ministru Padomes apstiprinātajā plānā nav. Tās Instituts ieslēdzis patstāvīgi.

Nopietns trūkums ir arī tas, ka plānā nav uzņemtas visaktuālākās, vajadzīgākās problemas. Savā runā LK(b)P X kongresā biedrs Pelše sevišķi atzīmēja, ka Instituta darbinieki nav devuši nevienu darbu, kas kritizētu antimarksistiskās, antileniniskās ekonomiskās «teorijas». Šai sakarā jāatzīmē, ka pat tie nedaudzie darbi («Kapitalisms Latvijā», «Ekonomiskās domas attīstība Latvijā»), kas bija 1947. gada tematiskajā plānā, vairs nefigurē, kaut kur «pazuduši», bet tieši tie varēja sniegt buržuazisko ekonomisko «teoriju» plaši izvērstu kritiku. Nav ieplānots neviens darbs par mūsu republikas apstākļos tik svarīgu rūpniecības nozari kā mežrūpniecību.

Nepārdomātā plānošana un pat šo neapmierinošo plānu vājā izpilde ir maz glaimojošs atestats Instituta vadībai. Divi ar pus Instituta pastāvēšanas gados, izlietojot 1,5 milj. rubļu valsts naudas, 38 zinātniski darbinieki, tai skaitā 16 vadoši, snieguši piecus nepabeigtus darbus.

Bet arī šie paši darbi ir ar lieliem trūkumiem un pat kļūdām.

Mūsu priekšā liela apmēra darbs — 240 mašīnraksta lappuses ar virsrakstu «Darba bilance Latvijas PSR pēckara staļiniskajā piecgadē». To uzrakstījis O. Klaips. Paviršī vērojot, viss liekas pietiekami «zinātniski»: tabulas, citati, literaturas uzskaite. Bet pēc satura šim darbam nav necik nozīmīgas vērtības. Darbā nav uzstādītas un nav atrisinātas nekādas zinātniskas problemas, nav nekādu atklājumu. Šeit galvenokārt ir ļoti plaši, bet ne vienmēr pietiekami pārdomāti komentāri par dažādiem statistiskiem datiem. Turklāt arī paši dati bieži rada nopietnas šaubas. Piemēram, 190.—191. lpp. Klaips raksta:

«Darba spēka īpatnējais svars rūpniecībā līdz piecgades beigām pieaugs tikai par 0,1 proc., salīdzinot ar piecgades pirmo gadu.» Bet jau no šās pašas nodaļas sākumā minētiem datiem zināms, ka strādnieku skaits rūpniecībā, salīdzinot ar strādnieku skaitu piecgades sākumā, pieaugs par 76,3 proc.

Nav jābūt tautsaimniekam, lai redzētu šā apgalvojuma nejēdzību. Ja strādnieku skaits pieaug par 76,3 proc., kā tad šī skaita īpatnējais svars var pieaugt tikai par 0,1 proc?! Tas iespējams tikai tad, ja citās tautas saimniecības nozarēs (rūpniecību atskaitot) nodarbināto skaits pieaugs apmēram piecas ar pus reizes, kas atkal nekādi nesaistās ar to industrializacijas kursu, kuru veiksmīgi realizē Padomju Latvijas tauta.

Žonglēdams ar skaitļiem O. Klaips brīžiem iekrīt tiešos apmelojumos. Piemēram, «analizēdams» zemes reformas rezultatus Latgalē, konkreti Daugavpils apriņķī, Klaips aizrunājas tiktāl, ka apgalvo, it kā puse zemnieku saimniecību apriņķī pēc zemes reformas neesot uzlabojusi savu saimniecisko stāvokli. Viņš tā arī raksta, ka viņu ekonomiskais stāvoklis... «paslaik (pasvītrojumi mūsu; — V. G.) ir visai grūts» (133. lpp.); vai vēl: «Šo saimniecību ekonomiskais stāvoklis paslaik nav apmierinošs» (134.—135. lpp.). Acīm redzams un rupjš apmelojums.

Klaipa «darbā» daudz vispārēju frāzu. Piemēram: «Nav grūti pēc tā saskatīt, ka, lielā skaitā pielietojot uzlabotas lauksaimniecības mašīnas ražas novākšanai, mazinās vajadzība pēc darba spēka lauksaimniecībā...» Ar tādām pašām sekmēm var apgalvot, ka zirgs ēd auzas un ka Daugava ietek Baltijas jūrā. Tāda «dziļdomība» nekā nedod.

Pats autors savu darbu raksturo tā: «Tāds atrisinājums iztirzājumā ienesis fragmentaru rakstu, nelāva sakopot uzmanību uz galveno.» Kāpēc tad vajadzēja rakstīt 240 lappuses, ja neizdevās koncentrēt uzmanību uz galveno?

V. Peremikins uzrakstījis darbu «Kolchoza «Nākotne» organizatoriski saimnieciskais plāns.» Tas saīsinātā veidā publicēts «Latvijas PSR Zinātņu Akademijas Vēstīs», pag. g. 11. nr. Zinātnieku piedalīšanās kolchozu celtniecībā, protams, apsveicama, bet V. Peremikina darbā ir tik daudz nopietnu trūkumu, ka tā vērtība visai apšaubāma. Piemēram, ražības celšanas novadā b. Peremikins uz 1952. gadu plāno šādus skaitļus: ziemas kviešiem — 26 centnerus no hektara, ziemas rudziem — 28 centnerus u. t. t. Bet šādas ražas kolchozs «Nākotne» gandrīz jau sasniedza pagājušajā gadā, bet b. Ķikstes posmā iegūts pat 31 centners no hektara. Visu republikas kolchozu uzdevums jau šinī gadā iegūt tik lielas vidējās ražas, kādas Peremikina darbā plānotas vienam no labākajiem kolchoziem 1952. gadā.

Par vienu no svarīgākajām problēmām pašlaik izvēršas kolchozu ciematu celšana, atsevišķo viensētu likvidēšana. Bet V. Peremikins par šo jautājumu raksta: «Dzīvošanu viensētās kolchozs pagaidām atstāj bez izmaiņām. Bet turpmāk (pēc 1952. gada! — V. G.), attiecīgi pastāvošā dzīvokļu fonda amortizacijai, jaunā celtniecība notiks iecirknī, kas paredzēts kolchoza ciematam.» Citiem vārdiem, autors kolchoza celtniecību nostāda atkarībā no pašreizējā viensētu dzīvojamā fonda nolietošanās, kas ilgs varbūt vēl 20—30 gadus! Kolchoznieki lemj citādi. Un arī šeit, tāpat kā ražības plānošanā, b. Peremikins atpaliek no dzīves.

Autors ne tikai plāno, bet pat propagandē ierobežotas normas; savos plānos viņš kultivē nespēcības noskaņas. Celtniecībai (atskaitot dzīvokļus), inventara, mašīnu un sugas lopu iegādei pēc Peremikina plāna kolchozam piecgadē asignēti vairāk nekā 3.000.000 rubļu. Bet kolchoza līdzekļus paredzēts izdot tikai 2.000.000 rubļu apmērā, bet «naudas līdzekļu trūkumu segs ar valsts kredītiem». Tā paziņo Peremikins. Protams, padomju valsts kolchoziem ir palīdzējusi un arī turpmāk palīdzēs ar kredītiem, bet tik lielas pretenzijas kļūst sevišķi nepamatotas, ja nemam vērā, ka kolchoznieku ienākumu palielināšanu šai pašā laikā autors plāno gandrīz pieckārtīgi. Neapmierinoša arī plānošana darba nozarē. Peremikins ierēķinājis iedzīvotāju dabisko pieaugumu, jaunu biedru uzņemšanu, grūtāko darbu mechanizaciju, bet ne vārds nav bilsts par tādu svarīgu faktoru kā darba ražības kāpināšanu.

V. Peremikina darbā ir arī citi trūkumi. Bet arī jau teiktais ļauj secināt: ar zinātniska darba marku Ekonomikas instituts izdevis nepilnvērtīgu kolchoza attīstības plānu pieciem gadiem, plānu, kas sastādīts atrautībā no progresīvās zinātnes un padomju dzīves prasībām. Daudzi padomju zemes kolchozi tagad sastāda daudz pilnvērtīgākus perspektīvos plānus un nemaz nepretendē uz «zinātniska darba» nosaukumu.

So divu (no trim darbiem, kas skaitās pabeigti) darbu piemērā redzams, ka ne tikai plāna kvantitatīvā izpilde, bet arī zinātniski pētnieciskā darba līmenis Institutā visai zems.

Visu šo trūkumu cēlonis pirmkārt meklējams kadros. Starp Instituta 38 zinātniskajiem darbiniekiem tikai četriem ir zinātniski gradi: viens doktors, 3 zinātņu kandidati. Pretēji noteikumiem, vadošus amatus — direktora vietnieks, sektoru vadītāji (atskaitot lauksaimniecības), vecākie zinātniskie līdzstrādnieki — ieņem cilvēki bez zinātniskiem gradiem un bez kādiem nopelniem zinātnes laukā. Vēl vairāk: vairums no viņiem agrāk nekādu zinātnisku darbu nestrādāja un zinātnē ir gadījuma cilvēki. Pēc būtības — visi viņi ir krietnu vecumu sasnieguši aspiranti, tikai ar to starpību, ka īstiem aspirantiem jāiziet stingra atlase un tie nesaņem tik augstus atalgojumus.

Kadru komplektēšanas «sistemu» uzskatāmi raksturo tāds fakts: tiklīdz b. Starodubskis, tagadējais Instituta direktora vietnieks, pārnāca šurp darbā no valsts plāna komisijas pilnvarotā pārvaldes, viņam līdzi sekoja vesela «aste» — Nečetnijs, Klaips, Rudovičs... Daļa Instituta darbinieku šeit nonākuši pēc tam, kad izrādījās, ka iepriekšējā praktiskajā darbā viņi nav spējuši veikt savus uzdevumus. Jāatzīmē, ka kadru komplektēšanai Institutā nav nekāda sakara ar tematiskā plāna izpildes uzdevumiem, gluži otrādi: plānu šeit sastāda atkarībā no tā, kāda specialitate ir Instituta štatos nejauši iekļuvušajiem darbiniekiem.

Par Instituta vadošo darbinieku darba kvalitati var spriest pēc šādiem piemēriem. Institutā jau divus ar pus gadus strādā direktora vietnieks b. Starodubskis, bet šai laikā viņš nav uzrakstījis ne rindiņas zinātniska darba. Tomēr Starodubska «darbība» (ieskaitot arī viņa līdzstrādnieku uzturēšanu) valstij izmaksājusi vairāk par 60.000 rubļu. Lauksaimniecības sektora vadītāja b. Motrova «darbība» izmaksājusi vairāk nekā 100.000 rubļu un arī tā ir bijusi tikpat «auglīga». Tāpat pats direktors b. Kovaļevskis pusotra gada laikā nav nodevis neviena zinātniska darba.

Instituta sistemā vadošo vispārējo ekonomisko problemu sektoru vada b. Nečetnijs. Arī viņa nesteidzas publicēt savus zinātniskos darbus. Pagājušajā gadā «Zinātņu Akademijas Vēstīs» parādījās viņa raksts «Darba dienas izmantošana Latvijas PSR rūpniecībā». Par šā sacerējuma līmeni var spriest kaut vai pēc tāda teikuma:

«LPSR tekstilrūpniecībā darba laika zudumus reglamentē ražošanas pamata kadru kvalifikacija, izejvielu kvalitate un iekārtas profilaktiskais remonts.»

Viss tas ir absurds. Ja vārdu pa vārdam izlasa šo nelāgo formulējumu, tad iznāk, ka tādi nepārprotami pozitīvi faktori kā kadru kvalifikacija, izejvielu kvalitate un iekārtas profilaktiskais remonts «reglamentē» darba laika zaudējumu!

Šinī rakstā autors parāda ne tikai vispārēju, bet arī specialu tautsaimniecisku zināšanu trūkumu. Viņš apgalvo, ka «rūpnīcā VEF materialu pārtērinš 1947. gadā izpaužas, piemēram, 5.470 tūkstoš rubļu lielā summā, kas sastāda 25 proc. no visu materialu normētā izlietojuma vērtības.» Jāatzīstas, ka tik liels materialu pārtērinš vadošā republikas uzņēmumā rada izbrīnu. Fabrikas vadība izskaidroja šo jautājumu. Iepazīdamies ar gada pārskatu, Nečetnijs acīm redzot atklājis iepriekš minēto skaitli. Bet šinī pašā pārskatā teikts, ka gada plānu rūpnīca izpildījusi par 132 proc. Protams, lai ražotu virsplāna produkciju, vajadzīgs arī materialu patēriņš virs plāna. Bet tā kā produkcijas «pārtērinš» ir lielāks par materialu pārtēriņu, tātad jārunā nevis par pārtēriņu, bet par ietaupījumu. Vispārējo ekonomisko problemu sektora vadītājs nav pratis kā nākas izlasīt gada pārskatu un rezultatā apmelojis vienu no priekšzīmīgākajiem mūsu uzņēmumiem.

Tikai pilnīgā atrautībā no tautas LPSR Zinātņu Akademijas Ekonomikas institutā varēja izveidoties tas mierīgais dīķis, kā Institutu savā runā LK(b)P X kongresā tēlaini nosauca b. A. Pelše. Un tikai tādā mierīgā dīķī varēja ieviesties tik nespējīgi vadītāji un iekārtoties gadījuma cilvēki. Cerams, ka boļševistiskās kritikas svaigās vēsmas sakustinās šo padomju zinātniskai iestādei nepiedienīgo smacīgo klusumu un pārvērtīs Ekonomikas institutu par veiksmīgu zinātniski pētniecisku iestādi.

Latvijas Padomju rakstnieku savienības sekcijās

LABA GRĀMATA BĒRNIEM

Bērnu un jaunatnes literaturas sekcija šinīs dienās iztirzāja Pētera Sila dzejoļu krājumu bērniem «Rīts». Referents A. Balodis atzīmēja, ka P. Sila jaunā grāmata bērniem ir vērtīgs ieguldījums līdz šim visvājāk izkoptajā bērnu literaturas žanrā. Savos dzejoļos P. Sils izteiksmīgiem un vienkāršiem līdzekļiem parāda pionieru dzīvi, padomju zemes varenumu, māca mīlēt savu zemi un tautu.

Debatēs P. Vilips norādīja, ka P. Sils saviem bērnu dzejoļiem atradis pareizu stilu, kas padara krājumu labi lasāmu un interesantu. Galvenais ir tas, ka P. Sils pareizi izpratis bērnu psicholoģiju un spējis radīt dzejoļus, kas piecjami mazajiem lasītājiem. Tas tāpēc, ka dzejnieks nav lietojis abstraktus, bet gan bērnam saprotamus jēdzienus un tēlus.

Atzīmējot P. Sila dzejas grāmatas «Rīts» pozitivo nozīmi, V. Vasars uzsvēra, ka tā sekmēs mūsu jaunās paaudzes audzināšanu padomju patriotisma garā, mācīs tai mīlēt darbu un kolektivu.

Kā referents, tā arī pārējie runātāji aizrādīja uz dažiem trūkumiem atsevišķos dzejoļos, kuri jānovērš, pirms grāmata nonāk jauno lasītāju rokās. Dzejnieks P. Sils visus aizrādījumus solījās ievērot un atzīmētos trūkumus novērst.

Sekcija atzina P. Sila grāmatu bērniem par izdodamu.

P. Vilips un I. Lēmanis izteica vēlēšanos, lai P. Sils arī turpmāk strādātu bērnu literaturas žanrā. Tas svarīgi jo sevišķi tādēļ, ka rakstnieku un dzejnieku, kas sistematiski raksta darbus bērniem un jaunatnei, ir pārāk maz.

Apspriežot P. Sila grāmatu bērniem «Rīts», sekcija aicināja arī pārējos rakstniekus aktivi iesēlgties jaunu darbu radīšanā mūsu jaunajai paaudzei.

VLADIMIRA ALATIRCEVA DZEJA

Latvijas valsts izdevniecības apgādā iznācis Vladimira Alatirceva dzeju krājums, kuru šinīs dienās iztirzāja Rakstnieku savienības krievu rakstnieku sekcija. Šis krājums ir dzejnieka pirmā grāmata. Krājumā ietilpst kara gadu dzeja, dzejoļi, kas veltīti Rīgai, un dzeju cikls «Vienkāršie cilvēki», kā arī poema par lidotāju Padomju Savienības Varoni Viktoru Nagorniju.

Salīdzinot pēdējo gadu dzejoļus ar dzejoļiem, kas radušies Tēvijas kara gados, referents Valdis Lukss atzīmēja, ka dzejnieka V. Alatirceva daiļrades līmenis neapšaubāmi cēlies. Labākos dzejoļus dzejnieks veltījis vienkāršiem padomju cilvēkiem, mūsu dzīves aktiviem cēlējiem. Kā pozitivu V. Alatirceva dzejā V. Lukss atzīmēja to vienkāršību, kas padara dzejoļus pieejamus plašām lasītāju masām. To pašu atzīmēja arī pārējie runātāji.

Debatēs N. Sovenko norādīja, ka V. Alatirceva dzejoļi ir partejiskuma un idejiskuma caurstrāvoti. Dzejoļiem raksturīgs labs stils un valoda.

Taču kā referents, tā arī runātāji atzīmēja arī trūkumus V. Alatirceva dzejā. E. Damburs pieminēja, ka daudzos dzejoļos, kas veltīti Tēvijas kara tematikai, autors pārāk uzsvēris personīgos motivus: skumjas, ilgas pēc mājām un mīļotās meitenes, tajos pavāji parādīta padomju cilvēku uzvaras griba. M. Rudzītis aizrādīja, ka dzejoļos par Latviju autors pārāk daudz vērības veltījis blakus temām, paejot garām svarīgākajiem jautājumiem. V. Lukss, N. Formakovs, I. Kacs u. c. autoram pārmeta zināmu statiskumu, plakanību. V. Alatirceva daudzos gadījumos it kā izvairās runāt pilnā balsī, tāpēc viņa lirika šķiet drusku apslāpēta, kaut arī dzejoļi «Pārrāvums», «Karogs», «Priedes Rīgas jūrmalā» un citi liecina par autora spējām runāt iespaidīgi, spēcīgi.

Dzīvas pārrunas radīja V. Alatirceva poema par lidotāju Nagorniju. Poemā ir atsevišķi labi izdevušies fragmenti — Nagornija uzņemšana partijā, gaisa kauja. Bet visumā tā atstāj nepabeigtas poemas iespaidu. M. Rudzītis un G. Maksimovs ieteica autoram turpināt darbu pie poemas tālākas izveidošanas.

Nobeigumā runāja dzejnieks V. Alatircevs. Viņš pateicās par aizrādījumiem uz trūkumiem un solījās tos ievērot turpmākā darbā.

KAITĪGA DZEJA

Šinīs dienās Rakstnieku savienības dzejas sekcijā iztirzāja K. Aizpura dzeju krājumu «Rīts pār Daugavu». Referēja V. Vasars un P. Sils.

V. Vasars atzīmēja, ka K. Aizpura dzeja ir spilgts formalisma un dekadences paraugs. Autors savā daiļradē nav sekojis padomju dzejnieku slavenajām tradīcijām, bet gan mācījies no mūsu tautai svešiem un naidīgiem buržuaziskajiem formalisma un dekadences pārstāvjiem — Viktora Eglīša, Edvarda Virzas un citiem. Atrāvies no varonīgās padomju dzīves īstenības, K. Aizpurs nodarbojas ar dažādiem kaitīgiem meklējumiem, nonākot pat līdz dzimtbūšanas laiku idealizacijai; blakus padomju skolniecēm apdziedātas grāfienes, neredzot nekādu starpību starp mūsu varonīgo padomju šodienu un verdzības laikiem («Krāslavas ģimnazijas parkā»). Nevarīgi un kļūdaini ir K. Aizpura mēģinājumi attēlot padomju dzīves īstenību; visu notikumu centrā K. Aizpurs stāda personīgās mīlas attiecības. Viss tas autoru noved līdz kailam un kaitīgam individualismam, kas nav pieņemams ne padomju rakstniekam, ne jebkuram padomju cilvēkam. Dzejās par Tēvijas karu K. Aizpurs izkroplo varonīgo brīvības cīnītāju tēlus, tāpat kā citos gadījumos, nepareizi attēlo vēsturisko patiesību.

P. Sils, pievienojoties iepriekšējā referenta atzinumiem, norādīja, ka padomju dzejnieks pirmām kārtām ir cīnītājs par komunismu. K. Aizpurs tāds nav. Viņš vienkāršī ir apguvis panta vīšanas mākslu un ar to ir apmierinājies. Viņa dzejoļos mēs sastopam tādus formalisma un dekadences vizuļus, kādus savā laikā taisīja dekadences virziena trubaduri Viktors Eglītis u. c. buržuaziskās literaturas pārstāvji. Meklēdams temas ārpus padomju dzīves, viņš savā dzejā savācis tādas dekadentiskas grabažas, kurām sen vairs nav vietas padomju dzejā. Tādi dzejoļi kā «Partizani» un «Ložmetējnieka nāve» ir vienkārši padomju partizanu un frontes cīnītāju temas profanacija.

K. Aizpura dzejoļi, kā atzīmēja M. Rudzītis, ir svešī padomju dzīvei, jo Aizpurs līdz pat šim laikam vēl atrodas vecās dzīves valgos, nes sev līdz buržuaziskā laika t. s. «zelta jaunatnes» ideoloģiju. Dzejnieks pilnīgi atrāvies no padomju dzīves īstenības, nodarbojas ar aklu fantazēšanu. Tā ir sīkburžuaziskās mietpilsonības domu un jūtu dzeja ar sīkburžuazijai raksturīgo egocentrismu. Tāpēc arī viņa dzejoļos nav īstās padomju dzīves elpas, bet gan tikai mūsu īstenības izkroplojums. K. Aizpura dzejas piemērs rāda, ka mums vienmēr jābūt nomodā par savu literaturu un visiem līdzekļiem un vienmēr jācīnās pret formalisma un dekadences paliekām, bez žēlas tās jāizravē no mūsu literaturas druvas.

Jadvigs Marts uzsvēra, ka dekadence, ko K. Aizpurs pauž savā dzejā, nav nejaušība. Rūpīgi izlasot visus Aizpura dzejoļus, kļūst skaidrs, ka visa šī viņa estetizēšana, pagātnes cildināšana, izvairīšanās no aktuālām padomju tēmām, šo temu apzināga profanacija, — ka vies tas dziļi sakņojas viņa dzejas būtībā. Fakts, ka tagad, 1949. gadā, pēckara piecgades izpildes izšķirošajā gadā, kad visa padomju tauta sasprindzina spēkus lielā staļiniskā plāna realizēšanai, «dzejnieks» K. Aizpurs atrod par iespējamu iesniegt sekcijā apspriešanai (ar nolūku izdot) dzejoļus par sīlkoniem, amerikaņu prieka meitām, saviem mīlas piedzīvojumiem u. tml., — šis fakts vien jau rāda, ka K. Aizpurs ne tikvien kā negribēdams palīdzēt tautai viņas darbā — kas ir katra padomju dzejnieka pienākums — bet, gluži otrādi, grib novērst lasītāju uzmanību no mūsu dzīves aktualiem šodienas jautājumiem. Tā nav tikai dekadence un formalisms vien, tā ir atklāta buržuaziskās ideoloģijas paušana, tas ir kosmopolitisms, pret ko jāvēršas visiem līdzekļiem. Šādai dzejai un šādiem dzejniekiem nedrīkst būt vietas padomju literaturā.

J. Grots aizrādīja, ka redakcijas darījušas nepareizi, ievietodamas K. Aizpura kaitīgos dzejoļus, dodot viņam iespēju propagandēt presē savu padomju cilvēkam svešo ideoloģiju.

Izbrīnu radīja A. Imermaņa uzstāšanās. Viņš, nosaucot K. Aizpuru par «talantīgu savādnieku», mēģināja mazināt viņa dzejas kaitīgumu un reizē ar to būtībā centās noliegt viņa saites ar buržuazisko literaturu, no kuras viņš ir mācījies.

Sašutumu klātesošajos izraisīja K. Aizpura vārdi par to, ka latviešu padomju dzejā viņam it kā neesot no kā mācīties, jo, lūk, «gandrīz visi mūsu dzejnieki ir kritizēti». Reizē ar to K. Aizpurs visu vainu par savu kaitīgo dzeju negodīgi mēģināja uzvelt citiem.

Uz to pamatoti un pareizi norādīja A. Talcis, atzīmējot, ka K. Aizpurs arī pēc šīs sanāksmes un tajā izteiktās kritikas vēl nav sapratis padomju dzejnieka uzdevumus, nav sapratis kritikas un paškritikas milzīgo nozīmi.

Valdis Lukss asi kritizēja K. Aizpura apgalvojumu, it kā no latviešu padomju dzejniekiem nav ko mācīties, pamatoti apzīmēdams šo apgalvojumu kā arvienu augošās latviešu padomju literaturas apmelojumu. Būdams svešu literaturas virzienu ietekmē, K. Aizpurs necenšas apgūt politiskās zināšanas, izprast patiesos padomju dzejnieka uzdevumus. Tāds zināšanu un izpratnes trūkums arī novedis viņu uz pilnīgi aplama ceļa.

Sekcija vienprātīgi atzina K. Aizpura dzeju kaitīgumu, vēlreiz pasvītrodama mūsu rakstnieku apņēmību, vēlēšanos nesaudzīgi apkarot visas dekadences un formalisma paliekas un galīgi iznīdēt tās no latviešu padomju literaturas.

Pa slidenu ceļu

E. RIETUMS

«Ceļš atpakaļ» («Der Weg zurück») — tā buržuaziskais pacifists Remarks kādreiz nosauca savu grāmatu, kurā tēlo posmu pēc pirmā pasaules kara Vācijā. Vēl nav sadzijušas kara brūces, bet nonīkušos krogos un bagātās savrupmājās jau spriež par jaunu slaktiņu, jau kaldina plānus jaunam krusta karam. Un šie plāni uzkrītoši līdzīgi vecā Šlifena un Hindenburga bankrotējušām doktrinām... «Ceļš atpakaļ» — tā varētu nosaukt arī pašreizējo anglosaksu imperialistu ārpolitiku, kuras barvedim Džonam Fosteram Dallesam pieder patiesi «klasiskais» izteiciens: nebūs atgriešanās pie Teheranas, Jaltas un Potsdamas! Nē, šādā, Dallesa sirdij nepieņemamā tendencē patiešām šodien grūti vainot ASV valsts departamentu vai Dauningstrītu 10. Šie instituti un to vadītāji nepārprotami novērsušies no Jaltas un Potsdamas kursa, no tautu sadarbības un miera nostiprināšanas politikas un piegriezušies vecu vecajam pretpadomju kursam: Padomju Savienības izolacijas politikai, pretpadomju bloku un savienību radīšanas politikai, kura visai nesen Eiropas un pasaules civilizaciju noveda gandrīz līdz katastrofai.

Patiešām, ar ko gan atšķiras bēdīgi slavenais Ziemeļatlantijas pakts no kādreizējā «pretkominterna trijstūra»? Taču arī Hitlers un viņa līdzvainīgie pirms otrā pasaules kara visiem spēkiem noliedza pretkominterna pakta agresivo raksturu un savas noziedzīgās tieksmes pēc pasaules kundzības maskēja ar kādu tur misiju «aizstāvēt kristīgo kulturu un brīvības ideālus», misiju, kura pēc Himlera uzskatiem neatradās ne mazākā pretrunā ne Dachavai un Štūthofai, ne Salaspilij un Osvencimai. Bet otrādi. Kad nacisti slēpkavoja miljonus nevainīgo, Gebelss nekaunīgi ieteica hitlerisko Vāciju par paraugu citām tautām.

Bet kādi bija skolotāji, tādi ir skolēni: tagad Linča un Parnela Tomasa Amerīku — šo bezdarba un darba ļaužu beztiesības, militarisma un atomhisterijas zemi — Amerikas politiki un diplomati reklamē kā «cilvēka cienai vispiemērotāko valsti».

Kādreiz Eiropas sirdī 20. gadsimtā nacisti sodīja ar cietumu «ārīešus», kas precēja neārietes un pasludināja viduslaicīgos Nirnbergas likumus. Tagad Misuri štata tiesa piesprež kādam «¹/₄ mēģerim» piecus gadus ieslodzījuma par to, ka viņš uzdrošinājies 20. gadsimta Amerikā precēt baltu sievieti.

Hitlerieši sev vervēja sabiedrotos starp norvēģu kvislingiem un franču lavāļiem, Beļģijas dēgrelliem un Danijas bestiem. Amerikaņu imperialisti no viņiem neatpaliek. Savā «ceļā atpakaļ» viņi vervē sev par landsknechtiem Norvēģijas langes, Francijas mokus un Beļģijas spākus.

Hitleriskā Vācija parakstīja līgumus ar dažādām marionetēm Austrumeiropā un dēvēja to par «jauno Eiropu». Amerikas imperialisti paraksta paktus ar savām marionetēm Rietumeiropā un sauc to par «Eiropas rekonstrukciju».

Berlines rasisti «kristīgo kulturu» bija ar mieru aizstāvēt kopā ar Jeruzalemes muftiju, bet Vašingtonas rasisti to grib darīt kopā ar Sauda Arabijas šeichiem.

«Tikai balstoties uz spēcīgu Ameriku, Eiropa spēs noturēties pret boļševisma vilni» — ar putām uz lūpām sludina šodien «Daily Mail», bet šī pati avīze pirms 10 gadiem rakstīja: «Spēcīga nacistiskā Vācija ir Eiropas drošākais sargs pret komunismu.»

Hitlers dēvēja katru nacionalu kustību par «boļševismu», šodien Volstrits katru tautu mēģinājumu pretoties amerikaņu imperialistu pasaules kundzībai sauc par komunistisku sazvērestību un «Maskavas roku».

Hitlerieši savāca Berlinē bijušos baltgvardus un pa laikam rīkoja ar viņiem lētas, bet trokšņainas parādes. Amerikaņu imperialisti glabā šos smirdošos atkritumus kā dārgumus tālāk Vašingtonā un papildina to kolekciju ar visādiem nodevējiem no tautas demokratijas valstīm.

Saka, ka vēl riebīgāks par bendi ir bendes palīgs. Patiešām, kvislingi bija riebīgāki par nacistiem, jo viņi bija divkārši nodevēji. Šodien kvislinga «goda» dēļ sacenšas bijušie bendes. Viņi mācās «Guten Tag» vietā teikt «Good bye», un viņu saimnieki aizlieguši viņus saukt par kvislingiem.

Kad Hitlers nāca pie varas, viņš runāja par «visu vāciešu apvienošanu vienā reichā», bet uz fašistiskās armijas tankiem vēlāk rakstīja: «Uz Indiju»! Amerikaņi sākumā atsaucās uz Monro doktrīnu «Ameriku amerikaņiem», bet tagad viņi ceļ bazes Irānā un Korejā, Libijā un Islandē.

Hitlers un Franko deklarēja savu principu harmoniju, un Berlinē Franko parasti dēvēja par «īstu un godīgu fašistu», tagad Teilors un Čerčils apgalvo, ka Franko ir drošākais «Rietumu civilizacijas» sargs, un Vašingtonā Franko arvien biežāk sāk dēvēt par «patiesu un godīgu demokratu». Pie tam grūti pateikt, ar ko asiņainais kaudiļo sev izpelnījies šo «komplimentu»: ar Majorkas pārvēršanu kārtējā amerikaņu bazē, vai ar vienos zilumos sasistās «zilās divizijas» jaunā izdevuma piedāvājumu jaunlaiku agresoriem?

Lai nogludinātu sev «ceļu atpakaļ», amerikaņu žurnalisti un politiķi apgalvo, ka hitleriskā Vācija zaudējusi karu amerikaņu aviacijas uzlidojumu dēļ. Amerikaņu vēsturnieki plaši apraksta Darlana uzpirkšanu un Midvejas desantu, lendlizu un Normandijas operacijas, un viņi par katru cenu mēģina noklusēt Maskavu un Staļingradu, Ļeņingradu un Kursku, Vislu un Oderu, nemaz jau nerunājot par Dinkerku un Ardeniem.

Bet — kā saka krievu paruna — «kas uzrakstīts ar spalvu, nav izcērtams ar cirvi». Tā bija taču «New-York Times», kura 1942. gadā rakstīja: «Visa pasaule apbrīno Krievijas bezprecedenta varonību». Tā bija taču «New-York Herald Tribune», kas 1943. gadā rakstīja: «Padomju tautas varondarbs glābis cilvēci.» Tas bija taču de Golls, kas 1944. gadā teica: «Mūs visus dziļi savilņo Krievijas diženums», un tas bija Čerčils, kas 1945. gada janvarī telegrafēja J. V. Staļinam: «Rietumos noris ļoti smagas kaujas... Jūs paši zināt, cik trauksmīgs ir stāvoklis... Vai mēs varam cerēt uz lielu krievu uzbrukumu Vislas frontē?..»

Pārlasot šīs rindiņas, neviļus nāk prātā gan pagātne, gan tagadne. Pagātnē — Daladjē runa Francijas Nacionalajā sapulcē 1938. gada oktobrī: «Krievija — tas ir milzis uz māla kājām.» Tagadnē — de Golla runa Lillē gollistu sanāksmē 1949. gada februarī: «Padomju Armija rietumvalstīm nav nopietni nemams pretinieks.»

De Golls ir divas reizes garāks par Daladjē, bet atmiņa viņam, acīm redzot, ir divas reizes īsāka.

Viņa saimnieki, kas slimo ar to pašu bīstamo slimību, pēc Berlines drupām un Nirnbergas tiesas nav atraduši nekā labāka kā iet ceļu atpakaļ. Viņi kliedz: «Projām no Jaltas, projām no Teheranas, projām no Potsdamas! Atpakaļ pie Lokarno un Minchenes, pie «pretkominternes paktiem», pie Štrasera, uz I. G. (I. G. Farbenindustrie) un I. P. (Industrie Polizei). Viņi šodien stutē visas pasaules reakcionarus, kas ar mieru iet ar viņiem ceļu līdz pašām beigām: katoļu baznīca, kas vairs nespēj izraisīt ekstazes asaras — saņem no tēvoča Sema asaru gazes, socialisti, kas nespēj vairs ar pašu buržuazijas palīdzību uzpirkt strādnieku masas — saņem no aizjūras dolarus, bet Eiropas buržuazija, kas ar baznīcas un socialistu palīdzību vairs nespēj noturēties pie varas — saņem gan amerikaņu ieročus, gan amerikaņu dolarus, amerikaņu policiju un amerikaņu asaru gazes. Bet kas ir pats nekautrīgākais un ciniskākais — visu šo reakcijas stutēšanas operaciju sauc par «Eiropas kristīgās civilizacijas glābšanu» un to grib sakramentēt ar Atlantijas un Vidusjūras paktu «svēto ūdeni».

Pirms 10 gadiem Čemberlenam un Daladjē izdevās iemidzināt un piekrāpt Eiropas tautas. Pēc tam nāca Hitlers un jaunā kārtība, pretošanās kustība, partizanu, Padomju Armijas uzvaras. Eiropas tautas mācījās atšķirt darbus no vārdiem. Un ja šodien amerikaņu imperialistu rokās ir tikai papīra pakti un nevis tautu piekrišana, Žila Moka «jā» un franču tautas «nē», pāvesta svētība un itaļu tautas zvērests necīnīties pret austrumiem, tad pirmā kārtā tāpēc, ka anglosaksu agresoriem bija priekšteči — vācu agresori, kuri arī iesāka ar: «projām no tautu sadarbības, projām no kolektīvās drošības» un nonāca līdz Maidanekai un Buchenvaldai.

Generalis Montgomerijs tagad iecelts par Rietumbloka generalštaba priekšnieku. Maz pateicīgs amats. Viņa mītne atrodas Parizē. Maz pateicīga vieta. Mēs neesam vēl dzirdējuši ne par vienu demonstraciju, kas apsveiktu angļu feldmaršalu Francijā, bet toties miljoni viņam un viņa saimniekiem iesvieduši sejā: «Nekad franču tauta nekaros pret Padomju Savienību!»

Anglosaksu imperialisti plāno jaunu lielu sazvērestību pret Eiropu. Caldariss satiekas ar Bevinu, Sadaks ar Keju, Lange brauc pie Ačesona, un Sforca notur konferenci ar Šumanu...

Viņi gatavo Dienvidazijas paktā iesaistīt Kanadu un Ziemeļatlantijas paktā — Irāku, viņi grib aptīt visu pasauli ar paktiem, bazēm, dolariem un cer: kad tas būs paveikts, sāksim no jauna...

Pirms vairāk nekā 130 gadiem Meternichs, kaļot savus plānus, ignorēja vienu ļoti svarīgu faktoru — Eiropas tautas. 1348. gadā tās atgādināja viņam par savu eksistenci: Austrijas ārlietu ministram, Svētās Savienības dvēselei pliku galvu un basām kājām nācās bēgt no Vines. Diemžēl, jaunā laika meternichi acīm redzot aizmirsuši šo vēsturisko faktu. Tie atkārto pagājušā gadsimta feodalo reakcionaru kļūdu: neredz vai negribēt redzēt Eiropas tautas. Bet toties tautas redz viņus. Uzmanīgi, nosvērti un mierīgi tās seko rietumu imperialistu knadai. Ar paļāvību tās raugās uz austrumiem, uz Padomju Savienību, uz Maskavu, uz Kremli. Un tāpat kā bargajās kara dienās tautas savās sirdīs ierakstīja vārdu: «Staļingrada», tā viņas šodien raksta savos karogos: Nekad Eiropa neķļūs par Amerikas koloniju!

Jā, ceļš atpakaļ vienmēr bijis slidens ceļš, bet tagad tas sevišķi bīstams: tas ir ceļš uz jaunu Nirnbergu.

Pa Hitlera pēdām uz bezdibeni — Cha-cha zīm.

Esiet nomodā!

F. RŪMNIEKS

Kā varens milzis cilvēces vidū stāv Padomju Cilvēks.

Cilvēces vēstures annalos viņš pirms trim gadu desmitiem sāka rakstīt pavisam jaunu nodaļu, un šodien tur ir tik daudz apbrīnojamu un cildenu ierakstu, ka to priekšā nobāl daudzi agrākie gadu tūkstoši. Tas arī saprotams: Padomju Cilvēks paver ceļu visam jaunajam, visam progresivajam, visam tam, kas iet uz lielu nākotni, un bez žēlastības iznīcina visu, kas bremzē dzīves attīstību un mēģina vilkt to atpakaļ viduslaiku tumsonībā. Tāpēc Padomju Cilvēku cienī un mīl visi patiesie cilvēces progresa draugi; tāpēc viņu nīst tumsonības un reakcijas kalpi. Nav, protams, viņu spēkos iedragāt Padomju Cilvēku un visu to, ko viņš radījis. Viņa mērķis — komunisms, bet komunisms, kā zināms, ir mūsu laikmeta neuzvarama kustība; visiem iespējamiem līdzekļiem pretodamies šai kustībai, imperialisti un to ieroču nesēji vienīgi mēģina kaut nedaudz attālināt savu kauna pilno bojā eju.

Šī bezmērķīgā cīņa par kapitalisma mūža pagarināšanu sākās 1917. gadā, kad «Auroras» lielgabala šāviens pasludināja jauna laikmeta sākumu pasaulē un pirmo reizi vēsturē lika kapitalismam nodrebēt tuvojošās naves nojautā. Kad imperialistu ieroči kauju laukos izrādījās sadragāti, cīņa pārsviedās diplomatijas un propagandas frontē: sākās «aukstais karš». Bet abiem šiem cīņu veidiem imperialisti aizvien ir cauri vijuši trešo, kuru amerikaņu publicisti Maikls Seierss un Alberts Kāns visai pareizi nosaukuši par «slepeno karu».*)

Simtiem spiegu socialisma valsts pastāvēšanas gados imperialisti sūtījuši uz padomju zemi; spiegu un diversantu grupas viņi centušies saverēt no mūsu vidū palikušajām kapitalistu asinsradnieku paliekām. Visnelietīgākie apmelojumi, neģēliga šantaža un demagogija, uzpirkšanas mēģinājumi un slepkavības no stūra, viltus revolucionarisms un paslepena svešas ideoloģijas ievazāšana — tie ir tikai nedaudzi no spiegu «darba» paņēmieniem. Ar spiegošanu mūsu gadsimtā nodarbojas arī daudzi kapitalistiskie diplomati. Minētie amerikaņu publicisti savā grāmatā «Slepenais karš pret Padomju Krieviju», kas nesen izdota latviešu valodā, publicējuši bagātīgu skaitu dokumentu un materiālu; tie skaidri un nepārprotami liecina, ka slepenais karš pret padomju zemi nav apstājies nevienu mirkli.

Pasaulē sarakstīts ļoti daudz grāmatu par spiegiem un spiegošanu. Parizē savā laikā pat iznāca žurnals «Starptautiskā spiegošana». Šis žurnals bija saskaitījis, ka trijos gados — no 1933. gada līdz 1935. gadam — iznākušas 255 grāmatas par slepeno karu. Pēc tam apdrukāts tonnām papīra ar stāstiem par spiegiem un spiegošanu. Taču visās šais grāmatās, ko parasti bija sarakstījuši vai nu paši spiegi, vai citi uzņēmīgi un vieglas peļņas kāri ļaudis, ir vairāk lielības un izdomājumu nekā īstenības. Maikla Seiersa un Alberta Kāna grāmata atšķiras no visām savām priekštecēm ar dziļu patiesīgumu. «Neviens epizods vai saruna, kas sastopami grāmatā «Slepenais karš pret Padomju Krieviju», — raksta grāmatas autori — nav autoru izdomājums. Strādājot pie šīs grāmatas sagatavošanas, mēs izmantojām ASV valsts departamenta oficialos izdevumus; ASV kongresa dažādo komisiju sēžu protokolus; angļu valdības izdotos oficialos dokumentus; padomju valdības publicētās tiesas procesu stenogramas. Mēs izmantojām arī daudzu šai grāmatā minēto personu publicētos memuarus».

Lai gan Seiersa un Kāna savā grāmatā kļūdaini interpretējuši dažus faktus, piemēram, aplami novērtējuši kara kurinātāja un zvērinātā pretpadomju kampaņas līdera Čerčila lomu un pielaiduši dažas citas kļūdas, viņu grāmatai tomēr ir ļoti liels atmaskojošs spēks. Padomju lasītājam tā visā kailumā parāda imperialistu riebīgās pretpadomju machinacijas; tā parāda arī, ka padomju ļaudis arvien pratuši laikā atmaskot un satriekt «piekto kolonu» mūsu zemē.

Seiersa un Kāna grāmata mums māca: «Esiet modri, ienaidnieks nav pārstājis cīnīties pret komunismu!» Tiešām, visā pasaulē melnie reakcijas spēki taču diendienā vajā komunistus, kā vien māk un spēj, panākdami vienīgi to, ka arvien vairāk atmasko sevi plašu iedzīvotāju masu acīs.

«Esiet nomodā!» — saka Seiersa un Kāna grāmata. To pašu visai bieži mums atkārto pēckara dzīves fakti. Augsts ārzemju virsnieks pārgērbjas un staigā ar tālskatī iekonstruētu fotoaparatu gar Maskavas lielākajām rūpnīcām, meklēdams «piemērotu vietu slēpošanai». Anna Luiza Stronga tēlo progresivu žurnalisti, lai amerikaņu izlūkošanas dienesta uzdevumā ielavītos mūsu valsts teritorijā. Ar visvisādiem gangsteru paņēmieniem dolaru un mārciņu politikas dižvīri mēģina iesūtīt savus spiegus ar mūsu zemi robežojošās tautas demokratijas valstīs. Ziemeļu Somijā daži gudrinieki iedomājušies 10. martā sarīkot pavisam dīvainas «vilku medības»: tajās ļoti plaši paredzēts izmantot radio, lidmašinas un aerofotografiju. Un, protams, kas tās var būt par «medībām», ja tajās nebūs klāt amerikaņu «novērotāji». Vēl nav beigušās uzņēmīgo amerikaņu sarunas ar Somijas ārlietu ministriju, bet zināmas aprindas jau iecerējušas sarīkot līdzīgas «vilku medības» arī Ziemeļnorvēģijā.

«Esiet nomodā!» — māca šie fakti. Kā gan lai neliekas aizdomīgas «vilku medības» padomju zemes robežu tuvumā, ja to organizēšanā iesaistītas pat dažu valstu ārlietu ministrijas!

Par modrības nepieciešamību runā arī daudzu fašistisko kara noziedznieku palaišana brīvībā. Volstrits iet pat vēl tālāk: hitleriešu generalpulkvedis Heincs Guderians, kura tanki ārdīja Polijas zemi otrā pasaules kara sākumā, nesdami nāvi sirmgalvju, bērnu un sieviešu tūkstošiem, bandits, kas nodedzināja Gomeļu un Vjazmu un cerēja ieņemt Maskavu, tagad atrodas ne tikai brīvībā, bet par Volstrīta dolariem organizē un vada amerikaņu spiegošanas tīklu Eiropā. Viņa labā roka ir tik pat «izcils» noziedznieks, kādreizējais hitleriešu generalštaba priekšnieks Francis Halders.

1948. gada rudenī Frankfurtē pie Mainas amerikaņu dižspiegs ģeneralis Čemberlens sasauca savu Eiropas aģentu apspriedi, kurā blakus sēdēja amerikaņu un hitleriešu spiegi. Šajā spiegu «zinātniskajā sesijā», kurā Čemberlens attīstīja plānu par jaunu spiegošanas centru organizēšanu tautas demokratijas valstīs atklāto un likvidēto vietā, piedalījās arī Guderians. Halders šai apspriedē plašā runā analizēja hitleriešu spiegu pieredzi otrajā pasaules karā.

Imperialistiem labs viss, kas palīdz attālināt viņu nāvi. Kas par to, ja šai cīņā teicami palīgi izrādījušies hitleriešu kara noziedznieki, kuru nāve būtu gandarījums visai cilvēcei!

Padomju Cilvēks uzvarējis visus socialisma valsts ienaidniekus. Padomju zeme stāv visas pasaules miera un demokratijas sardzē. Tā allaž atmaskojusi imperialistu spiegus un nesaudzīgi tos atmaskos arī turpmāk. Slepenais karš pret mūsu zemi cieš sagrāvi, tāpat kā sagrāvi cietuši visi citi imperialistu organizētie kari pret lielo cilvēcības valsti.

Mēs esam nomodā!

*) Maikls Seiersa un Alberts Kāns. «Slepenais karš pret Padomju Krieviju». Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1948. g.

Fakti, kas runā paši

«AMERIKAŅU DZĪVES VEIDS»

ASV federalā izmeklēšanas biroja priekšnieks Džons Edgars Huvers sarunā ar preses pārstāvjiem nesen paziņojis, ka arestēto skaits Amerikas Savienotajās Valstīs 1948. gadā sasniedzis rekorda skaitli. 15,3 proc. no visiem arestiem izdariti starp jauniešiem, kas vēl nav sasnieguši 21 gada vecumu. Uz šo grupu attiecas 44,7 proc. arestu par automobiļu zagšanu; 38,5 proc. par zādzību ar ielaušanos; 31,6 proc. — par izvarošanu; 12,3 proc. — par slepkavību.

Salīdzinot ar 1941. gadu, arestēto jaunekļu skaits 1948. gadā pieaudzis par 3,1 proc., bet arestēto jaunavu skaits — par 20,9 proc.

PAĒDUŠO TAISNĀ TIESA

Čatamā (Anglijā) kāds Viljams Maksvini notiesāts uz septiņām dienām ieslodzījumā par to, ka «savedis nekārtībā atkritumu kastes saturu».

Pēc «Daily Worker» ziņām, Maksvini tiesā paskaidroja, ka bijis spiests apskatīt atkritumu kastes saturu, lai meklētu ēdiena atliekas, jo viņš ciešot badu, nevarot atrast nekāda darba un viņam neesot līdzekļu eksistencei. Tiesnesis aukstasiņīgi noklausījies Maksvini paskaidrojumus un tikpat aukstasiņīgi pasludinājis spriedumu.

SUŅU BALLE

Amerikaņu aģentura «Associated Press» ziņo no Tokio, ka šinī sezonā vislielākos panākumus guvis vakars, kuru britu vēstniecībā sarīkojusi ledija Gaskoina par godu... 11 franču pūdeļiem — tēvam, mātei un deviņiem kucēniem. Šajā vakarā bijušas pieaicinātas ievērojamas personas un preses pārstāvji. Viesi cienājuši suņus ar speciāliem ēdieniem, kas pagatavoti no aitu sirdīm.

ŽĒLSIRDĪBA KAĶIEM

Franču avīze «Franc-tireur» ziņo, ka Kroidonā (Anglijā) nomirusī bagātniece Elize Boldvina visu savu mantu novēlējusi bez saimniekiem palikušiem kaķiem. Namu, kurā viņa dzīvojusi, pārvērtīs par «Kaķu klubu». No cita nama, kuru Boldvina agrāk izīrēja, iedzīvotājus izliks un ierīkos klejojošo kaķu patversmi.

AMERIKAŅI IZKLAIDĒJAS

Laikraksts «New-York Post» publicējis foto uzņēmumus, kuros visai uzskatāmi parādīts ar kādām bezjēdzīgām izpriecām savu laiku aizpilda dīkdienīgie amerikaņu bagātnieki.

Vienā no uzņēmumiem parādītas divas solida vecuma amerikanietes, kuras, samaksājušas krietnu atlīdzību, aizrautīgi nodarbojas ar ēdamistabas trauku dauzīšanu. Sevišķu baudu šādām kundzītēm sagādājot dārgu porcelana šķīvju sasišana. Sadauzīto trauku lauskas kļūstot par vērtīgiem suveniriem. Notiekot pat čempiona nosaukuma izcīņas šai mežonīgajā «sporta» veidā.

Vēl lielāku popularitati ieguvis kāds cits «asprātīgs» izklaidēšanās līdzeklis. Tas veltīts speciāli plikgalvjiem un — jo sevišķi — viņu sievām. Divi šādi vīri ielien kastē, kuras virspusē izgriezti trīs caurumi, apmēros nedaudz mazāki par cilvēka galvu. Divos no šiem caurumiem savas galvas iebāž plikgalvainie vīri, bet trešajā tiek ievietots kirbis. Sievām jāuzmin, kura no šīm galvām pieder viņas vīram. Izvēle pa lielākai daļai kritot uz kirbi...

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **J. Loganovskis** (atbildīgā redaktora v.), **M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.** Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PT 1. tipografijā Blaumaņa ielā 38/40. JT00457